

Vinko Ošlak

KRISTUS ALI KRŠČANSTVO Z OZIROM NA KATOLICIZEM IN PROTESTANTIZEM

Hvala in spoštovanje vsem, ki ste prišli na ta večer, pri katerem je téma neskončno pomembnejša od tega, ki naj bi o njej govoril; časna in večna usoda vseh, ki boste temu prisluhnil, pa je edini smisel našega skupnega truda govorjenja, poslušanja in sklepnega pogovora. Osnova tega, kar bom povedal, so dejstva sveta in našega življenja v njem, osnova za interpretacijo pa je Božja beseda, kakor je zapisana v Svetem pismu. Tako je tudi predpostavka za sprejemanje povedanega in za kritični pogled na povedano odprtost za stvari, kakršne so in vera v resničnost Božje besede. Moje prepričanje je, da brez te verske predpostavke tudi odprtost za dejstva, ki ji drugače pravimo objektivnost, ni dana.

Zmota enačenja med Kristusom in krščanstvom

Je Jezus Kristus, za katerega kristjani verujemo, da je resnično Božji sin, ki je prišel »v mesu«, kakor pravi temu Pavel, namreč kot človek na svet, da bi mu prinesel oznanilo o tem, kaj je človek pred Bogom in kako lahko svoje razmerje do Boga uredi v svojo večno srečo, prinesel pa je tudi odkupnino za človekov greh, ki šele zares omogoča, da se človek, če to hoče, reši, saj sam nauk, ki je sicer resničen, te moči nima, res učil »krščanstvo«, kakor profesor uči računovodstvo ali slovensko slovstvo ali kakor profesor filozofije uči eksistencializem ali marksizem ali heideggerjanstvo? Kakor se nam na prvi pogled nič ne zdi bolj naravno, kakor to, da je krščanstvo poimenovanje Jezusovega nauka, pa se mora človek, ki bolj razločno sliši

zven in pomen končnic *-stvo* ali *-izem*, ki pomenita, prva slovanskega in druga latinskega porekla, v sistem urejen nauk o kakem predmetu, čemur pravimo tudi »šola«, kar je predvsem v navadi pri razlikovanju umetnostnih smeri v zgodovini umetnosti, ali tudi v zgodovini filozofije, kakor denimo »frankfurtska šola«, vendarle vprašati, ali je bil Božji sin na zemlji docent te ali one teološke in modroslovne »šole«, kakor daje končnica besede »krščanstvo« nedvomno razumeti.

Ko se tako vprašamo, in glede na naravo tega, kar je Kristus učil, se nujno moramo tudi tako vprašati, saj je od pravilnega odgovora na to vprašanje odvisno vse, od naše osebne sreče na tem in na onem svetu, do blaginje naroda, ki mu pripadamo, in človeštva, katerega del smo v najvišjem pomenu te besede, ki je predvsem duhovne in ne zgolj materialne narave, pri tem še ne postavljamo pod vprašaj resničnosti tega, kar beseda »krščanstvo« s svojo »izdajalsko« končnico *-stvo* pomeni, kakor da bi vnaprej hoteli reči: Kristus je učil resnico, krščanstvo pa je sistem potvorb te resnice. Ta preiskava šele sledi, zaenkrat, kakor je to pri poštenem sodišču, puščamo metodično veljati, da »krščanstvo« glede tega, kar je učil Kristus, ne pomeni laži ali vsaj neresnic v odnosu do resnice evangelija. Če se v naši obravnavi oglasijo priče, ki bi utegnile dokazati, da je med Jezusovim učenjem in med »krščanstvom« razlika med resnico in neresnico, bomo svojo juridično predpostavko umaknili in dali besedo kritiki.

Da bi si lažje predstavljali, v čem je torej razlika med tem, kar je učil Kristus in med tem, kar razumemo pod pojmom »krščanstvo«, odprimo na mizi dve knjigi, ki to razliko utelešata ne le optično in haptično, kakor danes pravimo, ampak tudi pomensko: Sveto pismo in Katekizem. Ker zaenkrat možnost neresničnosti v »krščanstvu« abstrahiramo, je najprej vseeno, ali je to protestantska ali katoliška izdaja Biblije in ali je to katoliški ali protestantski katekizem, pri čemer pravoslavni izdaj Biblije in pravoslavni izdaj katekizma ne vključujem v obravnavo, da bi osnovna tema ostala kolikor toliko pregledna. Pri tem naj pripomnim, da nas tudi katoliška izdaja Biblije ne sme motiti, saj apokrifne knjige, ki jih katolicizem po Tridentu obvezno vključuje kot del Svetega pisma in jih ima za pristno Božjo besedo – pravoslavje ima takih apokrifov še nekaj več – ne zadeva in tako tudi ne prizadene tega, kar v tej primerjavi edino upoštevamo,

namreč neposredne Kristusove besede, ki sestavljajo korpus neposrednega Jezusovega učenja v času njegovega bivanja na zemlji in kratek čas njegovega prikazovanja učencem v Jeruzalemu po njegovi smrti in vstajenju. Katekizmi se med seboj glede marsičesa močno razlikujejo, a najprej nas tudi te razlike ne zanimajo in predpostavljamo, kakor da se vse, kar piše bodisi v katoliškem ali v protestantskem katekizmu, sklada s tem, kar je Jezus govoril in učil.

V tej fizični in ne samo pomenski in duhovni ponazoritvi je Biblija posoda tega, kar je govoril Jezus, kar je učil in s čimer je iz hudo grešnih ljudi delal svoje učence, iz učencev pa Božje otroke, ki dedujejo kraljestvo – Katekizem pa je posoda tega, kako človek razume, razlaga in aplicira Božjo besedo, kako človeška razumnost, modrost in verovanje stavke Jezusa Kristusa ureja v sistem verovanja in razumevanja, ki mu pravimo »krščanstvo«. Ta opredelitev ne pomeni, da bi bil Katekizem nujno v opreki z Jezusovo besedo, tako tudi ne pomeni, da bi bilo krščanstvo nujno v opreki s Kristusom, vsaj v izhodišču naše obravnave ne, vsekakor pa pomeni, da to ni ista stvar, da krščanstvo, pa naj bo še tako zvest posnetek Jezusovih besed, ni Kristus, ampak, če je posnetek zvest, poštena, resnična informacija o njem in o njegovem nauku, ne pa on sam in njegov nauk. Katekizem,¹ ki ponazarja in pomeni sistematiziran verski in svetovnonazorski nauk kristjanov, lahko bralca in učenca bolj ali manj prav informira o Kristusu in njegovem nauku, nima pa duhovne moči, kakor je pridržana Božji besedi v Svetem pismu.

V svoji zgodovini imajo katekizmi dva namena, ki se v temelju razhajata. Izvirno je naloga katekizma enaka kakor naloga pridige, ki ji Nova zaveza pravi »oznanjevanje«. To najdemo v Pavlovem stavku iz pisma Rimljanom: *»Potemtakem je vera iz oznanjevanja, oznanjevanje pa je po Kristusovi besedi«* (Rim 10,17). Katekizem v izvirnem pomenu bralcu približuje in razlaga Kristusovo besedo. Tako so pisali katekizme reformatorji – in s prav takim katekizmom se je rodila knjižna slovenščina, z njo pa vsa literarna in kulturna zgodovina slovenskega

1 Beseda *katekizem* prihaja iz neolatinskega samostalnika *catechismus* in glagola *catechizare*, oboje pa iz neogrškega samostalnika *κατήχησις* (*katēchēsis*) in glagola *κατήχειν* (*katēchein*). Glagol *κατήχειν* iz *κατά* (*kata*) »od zgoraj dol« in *ἵσχειν* (*ēchein*) »doneti« pomeni »doneti od zgoraj dol« kar preneseno pomeni »poučevati«.

naroda. Obstaja pa tudi temu nasprotna raba te literarne oblike, namreč v smislu falzificiranja Božje besede bodisi z izpuščanjem pomembnih svetopisemskih mest; z dodajanjem naukov, ki jih v Svetem pismu ni mogoče najti, celo v apokrifih ne, čeprav so bili v katoliške in pravoslavne izdaje vključeni prav zato, da bi nekako utemeljili zmotne nauke, ki jih s svetopisemskimi knjigami ni mogoče utemeljiti, ali pa s popačeno razlago sicer pravilno navajanih svetopisemskih mest. Ali sodi kak katekizem v kategorijo pristnega poučevanja resnic iz Božje besede ali pa v kategorijo njenega ponarejanja, ni odvisno od tega, v kateri izmed številnih cerkva, ki se razglašajo za krščanske, je bil pripravljen in izdan, ampak izključno od tega, kakšna je njegova usklajenost z Božjo besedo. Zato ne bomo vnaprej hvalili vsakega reformacijskega katekizma, saj so se tudi v te prikradle zmote in neusklajenosti z Biblijo, kakor tudi ne bomo vnaprej zavračali in obsojali vsak katoliški ali pravoslavni katekizem, saj se niso vsi porodili iz vnaprejšnje težnje, da bi Božjo besedo nategnili na kopito človeških naukov te ali one cerkve, ampak so tudi tam delovali iskreno misleči ljudje, ki so mislili, da prav razlagajo Božjo besedo. Odločilna torej ni cerkvena ali teološka pripadnost kakega katekizma, ampak natančna in v resnico usmerjena primerjava med Biblijo in predloženim katekizmom. Pri tem je jasno, da je Božja beseda tista, ki sodi človeško in ne narobe, kakor je to pri očitnem ponarejanju svetopisemskih resnic.

Kristus je to, kar JE – krščanstvo je to, kar o Kristusu veruje in misli in uresničuje človek, ki je vsaj v temeljnem stavku vere sprejel Kristusa. Tudi če je človek pri tem povsem predan Božji besedi in iskren in ničesar ne odvzema in nič ne dodaja in ničesar ne ponareja, ostaja med Kristusom in krščanstvom ostanek razlike, ki je v Božji besedi označen s tem, da tam ne najdemo nobenega *-izma* in nobenega *-stva*, ki označujeta človeške miselne in združevalne sisteme. Ti sistemi pa niso predvsem problematični zaradi morebitnih zmot ali celo zavestnih ponaredkov, vse to je sekundarnega značaja, ampak predvsem zaradi tega, ker težijo k temu, da vstopajo v človekovo srce namesto Kristusa samega in ga tam nezavedno izrinjajo. Zato imamo danes veliko krščanstva, pa zelo malo resničnih Jezusovih učencev. In večina teh, cela milijarda in več, ki pripadajo takemu ali drugačnemu

krščanstvu, niso pa resnični Kristusovi učenci, živijo, a samo biološko, ker so duhovno mrtvi, zunaj Kristusovega kraljestva in tako tudi zunaj odrešenosti, čeprav je ta tudi zanje kupljena in pripravljena z isto krvjo na istem golgotškem križu. To je resnična tragedija milijarde ljudi, ki so prav zaradi zagledanosti v krščanstvo – v zadnjem času še slabše, ko govorijo samo še o »krščanskih vrednotah«, s čimer delajo iz Jezusovega nauka zamenljivo in merkantilno dobrino – dejansko ločeni od Kristusa. Krščanstvo evropskega človeštva ni moglo obvarovati pred stoletja trajajočimi preganjanji resničnih Kristusovih učencev, ne pred inkvizicijo in rekonkvisto, ne pred hudodelstvi cerkvene države in papeške službe, ne pred moralno izprijenostjo Rima in njegovih filial po vsem svetu, ne pred preganjanjem drugače verujočih ali neverujočih, ne pred nasilno protireformacijo, ne pred sedemletno in tridesetletno vojno, ne pred vsemi drugimi evropskimi vojnami, v katere so bili vpleteni skoraj izključno krščanski vladarji, ki so pripadali krščanstvu, nikakor pa ne Kristusu, ne pred obema velikima vojnama 20. stoletja, ne pred poklekom pred dvema od treh najhujših protičloveških sistemov človeške zgodovine, pred fašizmom in nacionalnim socializmom, kakor tudi danes ne pred kompromisnim popuščanjem pred moralnim razkrojem liberalne meščanske družbe zahodnega sveta, pred enim največjih genocidov, ubijanjem še nerojenih človeških življenj, na duhovni ravni pa razglašanjem verskega sinkretizma in relativizma za del krščanske usmeritve tako z avtoriteto 2. vatikanskega koncila, kakor tudi sinodalnih sklepov največjih protestantskih cerkva. Gledano skozi okular tega sveta in njegovega razumevanja je krščanstvo zmagalo, Kristus pa je poražen – in peščica tistih, ki mu še ostajajo zvesti, potrjuje Jezusovo črno napoved, oblikovano kot retorično vprašanje, v resnici prerokbo: *»Toda ali bo Sin človekov, ko pride, našel vero na zemlji?«* (Lk 18,8).

Ko je evropski človek stoletja dolgo slepo »branil« krščanstvo pred resničnimi in zgolj umišljenimi sovražniki, ga je dejanski sovražnik vsega človeškega rodu speljal proč od njega, ki ga ni treba braniti, ampak le zvesto hoditi za njim, od Jezusa Kristusa. »Braniti vero« namreč ni ista stvar kakor »braniti krščanstvo«. Vero brani človek pred dvema: pred lastno grešnostjo in pred demonskimi močmi, ki niso materialne, ampak duhovne narave: *»Kajti naš boj se ne bije proti*

krvi in mesu, ampak proti vladarstvu, proti oblastem, proti svetovnim gospodovalcem te mračnosti, proti zlohotnim duhovnim silam v nebeških področjih» (Ef 6,12). Tako je obrambo državnega reda, ki se sklicuje na krščanstvo in daje cerkvi, ki pri ljudeh velja za Kristusovo, privilegije, ki ravno dokazujejo njeno tujost pri Kristusu, mogoče kdaj legitimirati z obrambo krščanstva – nikakor pa ne z obrambo vere in s hojo za Kristusom. Fašizem, nacionalni socializem in komunizem so se vojskovali proti nekaterim oblikam in vidikom krščanstva, niso pa se mogli dotakniti človekove vere in človekovega osebnega odnosa do Jezusa Kristusa. V evangeliju nikjer ne najdemo naročila, naj »branimo krščanstvo«, zato pa naročilo, naj branimo svojo vero, sovražnik vere pa je vedno le naš lastni ego in duhovne moči, nad katere ni mogoče iti s puško, podarjeno po italijanskih ali nemških oblastnikih, če vzamem specifično slovensko verzijo te nesrečne znote. Jezus svetuje drugačno oborožitev: »*Ta rod se lahko izžene le z molitvijo*« (Mr 9,29). Ta rod ni človeški rod, ampak krdelo demonov. Kdor pa gre nad demone s puško in havbico, ravna enako pametno, kakor Jugoslovanska ljudska armada, ki je v zgodnjih 80. letih šla nad okultni pojav v Međugorju z artilerijo, letalstvom in pehoto, kar sem imel priložnost videti z lastnimi očmi.

Vsemu temu je mogoče izreči ugovor: Kaj pa Cerkev, ali ni ta Kristusova ustanova, ali niso njeni udje tudi udje Kristusovega telesa – in ali ni krščanstvo predvsem Kristusova Cerkev? Tak ugovor bi bil resna stvar, ob kateri se kaže zamisliti. Če namreč drži, potem so vse prejšnje teze le obrobne pripombe, ki ne zadevajo bistvo krščanstva, ampak le njegove popačene pojave, ki spremljajo vsako človeško delo. Glede človeku lastnih zmot in popačenj pa Cerkev ne more biti nič izjemnega in posebnega; vse to, nad čimer se spotikamo pri Cerkvi, srečujemo tudi v državi, političnih strankah, podjetjih, ustanovah, šolah, družtvih, vse tja do družine in posameznika.

Vse glede zmot in popačenj drži, v tej luči tudi marsikak napad na cerkev, ki jo sam odklanjam, ne vzdrži trezne presoje in kriterija pravičnosti. A ključno vprašanje je: Je Cerkev, ki jo je ustanovil Kristus, smo kristjani kot udje njegovega telesa, za katerega zaenkrat še ne vemo, kaj res pomeni, je vse to skupaj res levi del enačbe, katere desni del se imenuje »krščanstvo«?

Odgovor na to vprašanje nam daje Biblija, kjer bi zaman iskali besedo ali pojem »krščanstva«. Cerkev je v izvornem pomenu grške besede *ekklesía* ali njene latinske variante *ecclesia* nekaj čisto osebnega, ne pa *izmično* posplošenega in abstraktnega, namreč sklic tistih, ki se zbirajo okoli Jezusa in vanj verujejo. Cerkev ni predvsem ustanova, ampak je najprej osebni odnos z drugo Božjo osebo! Ali človeka, ki sta v res prijateljskem odnosu med seboj, rečeta, ko se predstavljata tretji osebi: Midva sva v prijateljstvu? Če bi tako rekla, bi vsak razumel, da vsekakor nista res prijatelja. Dva, ki sta med seboj res prijatelja, bosta torej rekla: Midva sva prijatelja, ne pa abstraktno, da sta v prijateljstvu ali da imata prijateljstvo. Tako tudi Kristusov učenec, če to res je, ne bo rekel, da je krščanski, ampak, da je Kristusov. Med pristinim Jezusovim učencem in Kristusom ni krščanstva, ampak ljubezen do Kristusa. In ko Kristus sam pove, da je on trta, mi pa njegove mladike, ali ko apostol Peter naroča, naj se kot živi kamni vgrajujemo v duhovno stavbo, torej Kristusovo resnično Cerkev, to ni mišljeno dobesedno, ampak v prispodobi. Resnično Kristusovo telo je od trenutka vstajenja poveličano in po njegovem odhodu v nebo na Očetovi desnici. Kristus nima več teles, kakor bi bilo logično sklepati iz katoliškega nauka o transsubstanciaciji ali Luthrovega o consubstanciaciji, ki ni bistveno boljši od katoliškega. Cerkev kot njegovo telo je torej prispodoba, kakor je to Kristus kot vinska trta, kot pot ali kot vrata, tako tudi kruh, kot prispodoba njegovega resničnega telesa. Skratka, ne le, da Kristus ni na isti ravni s krščanstvom, tudi njegova Cerkev to ni, saj v sebi nima abstraktne končnice *-izem* ali *-stvo*, ampak je osebna poklicanost med tiste, ki imajo enako osebno razmerje do Jezusa. To pa ne pomeni, da sta Kristus in njegova Cerkev istovetna, saj je Cerkev nekaj časnega, Božji instrument oznanjevanja, ki je po koncu človeške zgodovine ne bo več, medtem ko odrešeni človek za vekomaj ostane v Kristusu in s Kristusom.

Krščanstvo, če je to tudi res in ne le po imenu, je samo po sebi človeško razumevanje in povzemanje in uresničevanje tega, kar je Jezus Kristus živel in učil, ni pa tudi že to, kar je v Božjih očeh bistveno, namreč osebno razmerje človeka do Božjega sina Jezusa!

Zmota enačenja med krščanstvom in katolicizmom

Pred meseci je vodilno pero slovenske katoliške misli, pisatelj in akademik dr. Alojz Rebula, v svoji zelo brani kolumni CREDO, ki bogati zadnjo stran katoliškega tednika *Družina*, z večkrat prese- netljivo zadetimi prispevki, objavil tudi tole trditev: »Na koncu bi rekel, da se s svojim katolicizmom popolnoma znajdem v krščanstvu. Navsezadnje sem pri njegovem apostolskem, najstarejšem in najmoč- nejšem deblu, pri Credo, ki se drži neokrnjen od Niceje, Efeza in Haldekona, pri hierarhični kontinuiteti že dva tisoč let, pri nenehni proizvodnji svetosti seveda po nenehni človeški mizeriji, pri nezmot- ljivi oceni časov. Vsaj zame krščanstvo in katolištvo skorajda miselno sovpadata. Seveda imam v mislih avtentično krščanstvo, ne estetskega, fašistoidnega ali komunističnoidnega.«

Že na prvi pogled je jasno, da avtor krščanstvo presoja z zanj nad- rejene ravni katolištva in ne katolištva z ravni krščanstva, kaj šele Kristusa samega, kar bi bilo edino smiselno. Ni torej zaskrbljen nad avtentičnostjo katolicizma, ampak krščanstva, torej v sistem in cer- kveno organizacijo povzetega nauka Jezusa Kristusa. Katolištvo, če- prav Božja beseda tega pojma ne pozna, kakor tudi pojma krščanstva ne pozna, je zanj nekaj apriorno nespornega, le pri krščanstvu bi bilo treba paziti, da se vanj ne prikrade kaj napačnega, recimo fašistoidne- ga ali komunistoidnega, kakor bi bilo bolje reči, če že sestavljamo take neologizme. Ironija je seveda v tem, da je fašistoidnost ingenerirana prav katolicizmu, nikakor pa ne krščanstvu. Kakor bomo tu videli, je fašizem katolicizmu inherenten, torej z njim neločljivo povezan pojav. Če bi avtor razgrnil pred seboj zemljevid Evrope in s črno barvo po- barval države, ki so bile med obema vojnama fašistične ali vsaj fašisto- idne, bi vsekakor moral opaziti nekaj, kar ne more več biti naključje: Portugalska, Španija, Italija, Hrvaška, Ljubljanska pokrajina, Poljska, Slovaška in Madžarska so bile izrazito katoliške države. Če bi prebral knjigo dr. Cirila Žebota *Korporativno narodno gospodarstvo* (Mohorjeva v Celju, 1939), v katerem se pisec na osnovi papeške enciklike *Quadra- gesimo anno* (Pij XI., 1931), sicer pa v počastitev okrožnice *Rerum no- varum* (Leon XIII. 1891) močno zavzema za fašistični državni red, ki naj bi prinesel boljše življenje tudi Slovincem, bi videl, kako močno

se je rimska cerkev poistovetila s fašizmom in ga podpirala. Da je bilo med primorskimi slovenskimi duhovniki nekaj častnih izjem, ki so se italijanskemu fašizmu upirali in so nekateri to plačali s svojim življenjem, ni zasluga njihovega katolištva, ampak je to izraz dejstva, da so nacionalno postavili nad katoliškim, kar je v katolicizmu mogoče, nikakor pa to ni mogoče v krščanstvu, ki je daleč nad nacionalnim, kar seveda ne pomeni, da krščanstvo odobrava nacionalno zatiranje in krivičnost. Mimogrede bodi povedano, da se je za fašistične in nacionalsocialistične poglede na državo navduševal tudi dr. Milan Vidmar, brat predsednika slovenske Osvobodilne fronte, kar je mogoče prebrati v njegovi zelo poučni knjigi *Med Evropo in Ameriko*. Med vojno je bilo veliko primerov, da sta se brata ali več bratov in sester, razšla, in je eden pristal pri partizanih, drugi pri domobrancih, včasih tudi z računom, da bo tisti brat, ki je zadel bodočega zmagovalca, kril onega, ki je stavil na napačnega konja. Ne trdim, da bi bila tako spekulirala tudi oba Vidmarja, vsekakor pa je zanimivo dejstvo, da jo je svetovno znani elektrotehnični izumitelj in vrhunski šahist dr. Milan Vidmar po vojni kljub svojim jasnim simpatijam za fašizem in svoji opredelitvi za domobranstvo odnesel neprimerno bolje kakor veliko takih, ki so v najtežjih časih podpirali partizanstvo, po vojni pa so si morali, slečeni, sami izkopati grob in pasti pod strelji tistih, za katere so skrbeli, ker se je »ljudska oblast« hotela okoristiti s premoženjem naivnega podpornika iz vojnega časa, kakor je bil to primer družine Goll v Slovenj Gradcu.

Zakaj pravim, da je fašizem katolištvu inherenten, kar ne pomeni, da bi bile države, v katerih je katolištvo prevladujoča religija, ves čas fašistične diktature v skrajnih in zločinskih oblikah te politične doktrine in njene državne uresničitve? Frapantno prekrivanje obeh zemljevidov, namreč zemljevida pretežno katoliških in zemljevida fašističnih ali vsaj fašistoidnih držav (kakor Ljubljanska pokrajina) med obema vojnama nas mora najprej opozoriti, da se tu ustavimo in začnemo iskati prisotnost istih duhovnih korenin, iz katerih lahko v zanje ugodnem zgodovinskem trenutku požene trupena zel fašistične ali vsaj fašistoidne državne ureditve.

Kako je deviška deklica zgodnjega krščanstva kljub svoji pobožni vzdržnosti prišla do monstroznega otroka, ki mu danes pravimo

fašizem, to je vprašanje, na katerega moramo najti odgovor, če hočemo razumeti zgodovino krščanstva, predvsem pa katolištva, s tem pa tudi zgodovino totalitarnostnega fašizma, kakršnega poznamo v sredini dvajsetega stoletja in s kakršnim se vse bolj otepamo tudi na začetku našega enaindvajsetega stoletja. Besedo »totalitarnosten« uporabljam namesto običajne besede »totalitaren« zavestno, saj fašizem, v primerjavi s komunizmom, ni bil res totalitaren, vsekakor pa je bil huda diktatura s totalitarnimi tendencami. V povsem ustreznem smislu bo skoraj zares totalitaren samo tri leta in pol trajajoči sistem svetovne države pod oblastjo Antikrista – to bo totalitarnost v zlu; in zares totalitarno bo šele nebeško kraljestvo na novi zemlji in pod novim nebom, kakor pravi apostol Pavel: *»Ko pa mu bo vse podvrženo, se bo tudi Sin sam podvrgel njemu, ki mu je vse podvrgel, da bo Bog vse v vsem«* (1 Kor 15,28). To bo totalitarnost v dobrem. Totalitarnost je namreč, to je njegovo bistvo, popolna podvrženost. Mi smo v zgodovinski izkušnji pozorni le na podvrženost zlu in imamo zato totalitarnost za nekaj apriorno slabega. Nebeško kraljestvo pa bo totalitarnost v dobrem, namreč podvrženost vsega obstoječega svojemu Stvarniku, s čimer se izpolni tudi smisel vsega, kar je bilo ustvarjeno.

Da bi tiste ključne zgodovinske momene lažje razumeli, moramo najprej odložiti vsako idealiziranje tistih, ki so bili kdaj zaradi česar koli preganjani. Tudi današnja politična in moralna situacija v Evropi in svetu kaže, kako hitro se lahko iz včerajšnjega preganjanca izrodi današnji ali jutrišnji preganjalec; iz včerajšnjega mučenca današnji ali jutrišnji mučitelj! Tako tudi tisti kristjani iz prvih stoletij po Kristusu, ki jih je preganjal in mučil rimski orel, svojega trpljenja in svojega življenja niso vsi darovali, kakor so to storili neposredni Jezusovi učenci, predvsem apostoli, ali kakor je to storil Štefan, o čemer lahko beremo v 6. poglavju Apostolskih del. Ko se je s cesarjem Konstantinom, ki je v letu 313 izdal listino, s katero je dal kristjanom in njihovi Cerkvi v cesarstvu prostost, kar poznamo pod imenom »Milanski edikt«, končalo tristoletno krvavo preganjanje kristjanov; ko je menda dal tudi v Emoni izbrisati napis, ki je bil v sramoto sicer tako razglašeni rimski civilizaciji in kulturi: *»Kristjani, levom smo vas metali v prvem stoletju, levom vas bomo metali tudi v četrtem,«* je postala Cerkev čez noč ne samo odprta, ampak tudi privlačna ne samo

za tiste, ki so se v resničnem spoznanju in svobodni odločitvi hoteli pridružiti njim, ki so hodili za Kristusom, ampak tudi za množice tistih, ki so v veri, ki je nenadoma dobila svobodo, kakor je že lep čas prej pridobivala na ugledu in spoštovanju, zagledali lepo priložnost za promocijo samega sebe in tudi za pridobitev kakega privilegija. Ti ljudje, ki povečini niso bili kakšne kanalje težke kategorije, kakšni tajkuni tistega časa, kakor temu z japonsko izposojenko pravimo danes, ampak povečini majhni plahi ljudje, ki so iskali svojo šanso in so menili, da so jo zdaj odkrili v tej novi veri z Jutrovega, pred katero je nazadnje popustil sam cesar, ki je vendar tudi Pontifex Maximus, torej veliki duhovnik poganstva, veliki graditelj mostov med tem in onim svetom, in njegova odločitev za znamenje križa, kakor pravi legenda, ne resna zgodovina, ne more biti tako hudo napačna. S temi množicami, ki so naenkrat začele trkati na cerkvena vrata in Cerkev ni bila pripravljena, da bi jih počasi in temeljito spremljala v spoznavanju resničnega Kristusovega evangelija, kaj šele celotne Božje besede, in jih tako šele po izpričani dejanski spreobrnitvi sprejela v svoje občestvo, pa so prišle v telo in duha Cerkve tudi vse bolezenske klice in virusi zunanjega poganškega sveta, za katere cerkveni starešine in škofje, ki so dotlej še bili to, kar beseda pomeni, namreč »nadzorniki«
glede čistosti nauka in evangeljskega življenja v posameznih krajevnih cerkvah, ne pa novi grofje in knezi, niso bili pripravljene. Pozneje se temu pridruži že bolj nevaren virus, ki je prišel iz manjvrednostnega občutja cerkvenih učiteljev pred grško filozofijo. Namesto da bi verjeli Božji besedi, ki jih je po Pavlovih besedah svarila pred zapeljevanjem raznih filozofij, so začeli elemente teh filozofij vnašati v razlage evangelija in so tako Božjo besedo pomešali s človeško modrostjo, so tako čisto vino iz Kristusove trte pomešali s kisom grškega filozofiranja – in taka mešanica ima za rezultat vedno spet le kis, ne pa izboljšano vino, kakor so zmotno menili. Vrh tega mešanja se zgodi z enim največjih cerkvenih učiteljev, Avrelijem Avguštinom, brez dvoma genialnim filozofskim mislecem, najbrž tudi iskrenim vernikom v Kristusovo blagovest, a vendar tako nevarnim mešalcem jeruzalemskega vina in atenskega kisa, da si ves tako imenovani krščanski svet od tega vse do danes ni opomogel. Z Avguštinom pride v krščanstvo platonski idealizem, ki je evangelijsko diametralno nasproten. S tem

idealizmom, za katerega snovni svet ni resničen in je le popačenje popolnega idejnega sveta, zaide v tedaj že okuženo cerkev, ki je ne moremo več pisati z veliko začetnico, sovraštvo do vsega mesenega, torej tudi pojmovanje o apriorni grešnosti in prekletstvu spolnega življenja, ki je Svetemu pismu tuje, na posebno rodovitna tla pa je padlo pri človeku, ki v svojih *Izpovedih* iskreno priznava, kako je prosil Boga, naj mu da dar čistosti (seveda spolne), a »ne še zdaj«. Iz volk-mesarja je postal volk-spokornik, ki je nevarnejši od prejšnjega. Avguštin je v posteljah svojega burnega življenjskega popotovanja onesrečil morda nekaj deset ali mogoče tudi nekaj sto privlačnih mladih žensk – kot sovražnik vsega mesenega, kot volk-spokornik, pa je spravil v nesrečo hude heretičnosti milijone in milijone katoliških vernikov in učiteljev vse do danes. Z napačno razlago Jezusovih besed, naj »prisili ljudi, naj vstopijo, da se napolni moja hiša« (Lk 14,23), kar pa ni rečeno kot neposredno Jezusovo naročilo, ampak je bilo to naročilo gospodarja svojemu služabniku iz prilike o veliki gostiji, ki vabi na poroko, pa se vsi izgovarjajo, da imajo druge opravke, kar je prisposoda za Božje vabilo ljudem, da se spreobrnejo, pa je nesrečni filozof iz Tagasta odprl vrata preganjanju, mučenju in pobijanju, ki v človeški zgodovini nima primere. Sicer pa tista »prisila« ni pomenila fizičnega nasilja, ampak vztrajno prigovarjanje, kakor tudi mi rečemo, da so nas kje »silili k jedi«, kar ne pomeni, da nas bi zvezali in zažgali na grmadi.

Cesar Konstantin je bil tako velik kristjan, da je dal umoriti lastno ženo in sina, kar pa vzhodne cerkve ne moti, da ga je uvrstila v katalog svetnikov, in kar zahodne cerkve ne moti, da ga ima za rešitelja krščanstva. Ker Jezusovo pravilo, da je treba drevo soditi po sadovih, velja tudi za Konstantina in za vse, kar ta mož pomeni in simblizira, in si moramo tudi tu ogledati sadove tega nesrečnega pomešanja »trona in oltarja«, kakor temu navadno rečemo. Sad te nesvete poroke je bila cesarska, simbolično lahko rečemo konstantinovska cerkev, čeprav je vrh te »poroke iz preračunljivosti« dosegel šele Teodozij z uvedbo verskega totalitarizma, ko je tedaj že nekako v današnjem smislu katoliško cerkev razglasil za državni in edino dovoljeni kult. Od Konstantina naprej glavne besede v verskih zadevah ni imela več Božja beseda, tudi njeni oznanjevalci in razlagalci na pozicijah starešin, škofov in patriarhov ne, ampak neposredno cesarji, ki so tudi

sklicevali koncile in določali, kaj naj bo sprejeto kot verska resnica in kaj naj bo ovrženo. Kljub investiturnemu boju med papeži in cesarji v srednjem veku, kjer si je rimska cerkev sicer pribojevala nekaj avtonomije pred cesarsko oblastjo, pa je bila moč cesarjev še vedno tako močna, da je bila razsodba o pravilnosti reformacije ali protireformacije v rokah cesarja in ne toliko papeža, kaj šele reformacijskih teologov, ki so se sklicevali na Božjo besedo. Spomniti se je treba samo jožefinskih cerkvenih reform zoper papežev pristanek, ki so posegale v red rimske cerkve na avstrijskih tleh, torej tudi pri Slovencih, globlje kakor pa vse šikane komunizma! Kako naj podanik veruje, ni smela odločati njegova vest, ampak vladar. Tako so se Slovenci, ko so v velikem številu že sprejeli resnico evangelija, znova vrnili v rimske zmote, ker je tako odločil avstrijski vladar. Če so Slovenci v letu 1918 de facto, ne tudi de iure, izstopili iz habsburškega območja oblasti na svetni, državnopravni ravni, pa še do danes niso izstopili iz habsburške verske oblasti. Današnji Slovenec še vedno sledi veri, ki mu jo je predpisal vladar iz habsburške hiše, ne pa veri, ki mu jo daje v svobodno sprejetje Kristusov evangelij. To je priznal tudi klasik slovenske proze Ivan Cankar: »Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če bi bil Prus, bi bil protestant; ker sem Slovenec, sem katoličan.« (*Dom in svet* 39, 1926, št. 5, 181.) Cankar ni neposredno podrobneje razložil, zakaj je kot Slovenec avtomatično tudi katoličan, iz celotnega konteksta njegove obravnave slovenskega narodnega vprašanja in odnosa do Avstrije pa je jasno, da je ta avtomatizem sad spojitve oltarja in trona, sad cezaropapizma, sad utišanja in oviranja avtoritete človekove lastne vesti in vzpostavitev skoraj totalitarne avtoritete državne oblasti. Cankar bi se bolj pravilno izrazil, če bi napisal: Ker sem avstrijski, torej habsburški podanik, sem katoličan. Ne slovenstvo, ampak habsburška hiša je bila in je še danes duhovna oblast nad večino slovenskih rojakov. Čeprav je habsburška hiša, hiša nekdanjih roparskih vitezov iz Švice, zaradi svoje zločinske vojne avanture v letu 1918 izgubila oblast nad državo in ustvarila podlago za Hitlerjev vzpon z vsem, kar je temu vzponu sledilo, pa do danes ni izgubila oblasti nad dušami tistih narodov, ki svoje osvoboditve in samostojnosti niso znali in hoteli domisliti do konca, na najpomembnejšem področju svojega življenja, namreč v stvareh vesti in vere, pa so večinsko še vedno podaniki iste

hiše, so še vedno del materialno nevidnega, a duhovno še kako prisotnega habsburškega imperija.

Današnji Slovenec se rad spominja duhovnega nasilja komunističnega režima, kar je prav, saj imam s tem dovolj izkušenj tudi sam. Prav pa bi bilo, da bi se moj Slovenec spomnil tudi še dosti večjega duhovnega nasilja pod habsburško oblastjo. Komunisti, podobno kakor fašisti in nacisti, niso ne vsiljevali ne prepovedovali nobene vere ali cerkvene pripadnosti. Res je, da so s propagando, v šolah in ustanovah, med služenjem vojaške službe, predvsem pa s privilegiranjem ateizma pri dodeljevanju vodilnih delovnih in funkcijskih mest, zganjali duhovno nasilje in duhovno segregacijo. Vse to pa ni primerljivo s tem, pred kako izbiro je habsburški vladar postavil Slovenca, ko je po stoletjih verske in duhovne teme slišal za nepopačen evangelij in začel brati Božjo besedo v jeziku, ki ga je razumel. Za vernika Kristusove besede je bila izbira vrnitev v cezaropapistično katolištvo, ki je bilo avstrijska državna religija, ali pa izgon iz dežele z odvzemom premoženja. Za oznanjevalce Kristusovega nauka pa so bile pripravljene ječe in morišča. To ni oprostilno pismo za zločine komunističnih oblasti, za zapiranje, mučenje in pobijanje katoliških duhovnikov, za izločanje katoliških izobražencev iz uglednih javnih ustanov, kakor recimo iz Slovenske akademije znanosti in umetnosti, za metanje učiteljev in profesorjev, ki so se priznavali h katolištvu, iz šol. A tudi tu moramo natančneje ločevati, koliko teh hudodelstev gre na račun političnega in koliko res na račun verskega življenja in delovanja pri teh, ki jih je komunistična oblast preganjala. Gre pa za nujno korekturo enostranskega pogleda na zgodovino, kakršni je človek, ki veruje v Boga resnice in pravičnosti, nekompromisno zavezan. Dejstvo je, ki ga moram priznati tudi sam, čeprav nisem prijatelj komunistične ideologije in prakse, da je moj rojak, kakor bi to mogel tudi jaz sam, če je to hotel, v času komunistične diktature vendar lahko živel pristno krščanstvo na osnovi evangelija. Lahko se je svobodno zbiral ob Božji besedi, lahko se je udeleževal Gospodove večerje. Res je, da je bilo oznanjevanje zunaj cerkvene ali občestvene ustanove in zgradbe ovirano in včasih tudi kriminalizirano. Kljub temu pa teh šikan ni mogoče primerjati s tem, kako je z nepopačenim Kristusovim naukom in temi, ki so mu hoteli slediti, ravnala habsburška hiša.

Kaj ima vse to zdaj opraviti s fašizmom kot katolištvu inherentni duhovni, moralni in politični usmeritvi in praksi?

Teološko bistvo katoliškega popačenja evangelija je v tem, da rimski nauk zanika zadostnost Kristusove žrtve in odkupnine za greh in namesto »teologije milosti« uvaža za vse religije značilno »teologijo človeških del«. To se sliši zelo teološko abstraktno in odmaknjeno od tega, o čemer tu govorimo, namreč zakaj katolištvo nujno venomer znova, čeprav vedno malo drugače, zapada v tako ali drugačno obliko ali tudi poimenovanje pojava, ki mu zgodovinsko povzeto in poenostavljeno pravimo fašizem.

Nauk evangelija pravi, da je vse, kar je bistveno za odrešitev posameznika, narodov in človeštva, že narejeno po Kristusovi žrtvi na križu in da človeku, narodom in cerkvam v tej zadevi Kristusu ni treba in tudi načelno ni mogoče pomagati. To nikakor ne pomeni, da se ta, ki hodi za Kristusom, lahko udobno zlekne v naslanjaču svoje ruralne, meščanske ali tudi sodobno nomadske in anarhistične eksistence in čaka na dan Kristusovega drugega prihoda, ko bo vse drugače, ko ne bo več na oblasti laž in ko se ne bo norčevala krivičnost. A kdor razume evangelij, ta ve, da »nositi bremena« z drugimi, da lajšanje stisk in bolečin, da življenje po Kristusovih besedah ni delo za reševanje temeljnih človekovih stisk in njegovo odreševanje, ampak preprosto slog mišljenja, izražanja in delovanja tistih, ki so rojeni na novo. Kristusov človek ne verjame tisti veji medicine, ki še vedno sanja, da bo nekoč premagala smrt, le nekaj časa še potrebuje, ampak pripada šoli medicine, ki ji danes pravimo paliativna, ki je usmerjena v lajšanje trpljenja in zdravljenje tega, kar je dejansko mogoče zdraviti, ne pa v podaljševanje življenja in nesmiselni in vnaprej izgubljeni boj zoper smrt. Ta medicinski primer je prisposodba apriorne treznosti Kristusovega človeka pred vsako kulturno, znanstveno ali politično utopijo. Skupno ime vseh utopij pa je »raj na zemlji«. Tisti, ki ga obljublja in zato jemljejo v zakup tudi milijone uničenih človeških življenj, svoje stvari navadno ne poimenujejo s tem imenom, saj bi tako razkrili nesmisel svojega početja. Navadno se skrivajo za nekakšnim optimističnim realizmom, ki se za večino ljudi šele po porazu izkaže za to, kar je že od vsega začetka bilo, namreč utopija, kraj in stvar, ki je ni in je ne more biti. Kdor se posvetuje z evangelijem, se

mora navaditi razlikovati med dejansko in zgolj očitano utopičnostjo. Varuhi stanja, ki je zanje privilegij, namreč radi vsak klic po izboljššanju ali po zmanjšanju krivic in neumnosti, razglasijo za utopijo, da bi se izognili reformam, ki so realno možne. Ko pa vsak klic k izboljššanju, torej k reformam, diskvalificirajo z besedo utopija, pa hkrati sami obljublajo prav to, kar dejansko je utopično, namreč revolucionarno spremembo sveta, če jim v zameno zaupamo svoja življenja, jim izročimo svojo vest in jim tako olajšamo dostop do skoraj totalitarne oblasti.

Mati vseh utopij je obljuba, da je mogoče s človeškimi sredstvi in dejanji na tej zemlji uresničiti to, za kar Božja beseda izrecno pravi, da je lahko izključno le delo Boga. Težnja k tako pojmovani utopičnosti se poraja iz nekakšne eshatološke nestrpnosti, ko človek ni pripravljen počakati na trenutek, ki ga je Bog v svojem modrem sklepu izbral za izpolnitev svojih obljub, in skuša rešitev, ki jo ima za pravilno, izsiliti s svojim revolucionarnim, se pravi nasilnim dejanjem. Zato se ne smemo čuditi, če vse tri smeri v osnovi iste duhovne drže, namreč fašizem, nacionalni socializem in komunizem, govorijo o svojem nasilnem prevzemu oblasti kot o revoluciji. To nima veliko neposredno opraviti s človekovo strankarsko politično uvrstitvijo, saj najdemo veliko levih značilnosti pri strankah, ki se imajo za desno usmerjene, in narobe, veliko desnih značilnih v strankah z levo markacijo. Vse skupaj pa lažje razumemo ob svetopisemskem mestu v Novi zavezi, kjer sta ob Kristusu križana dva razbojnika, morda tudi tedanja revolucionarja, eden na desni in eden na levi. Med njima glede osnovne usmerjenosti, namreč nezakonnosti in uporništvu, ni razlike, saj sta oba razbojnika. Oba sta ubijala, najbrž tudi ropala, kradla, lagala in drugače prestopala meje zakona. A kakor beremo v evangelijskem poročilu o križanju (Lk 23,39–43), je eden od obeh razbojnikov oz. hudodelcev, kako jima pravi Luka, namreč tisti na desni, spoznal svojo zмотo in svoj greh in hkrati izpričal Jezusovo nedolžnost. Da se razumemo, ni bil manjši razbojnik od svojega levega tovariša, mogoče celo večji, prej bi rekel da večji. A večji je bil tudi v tem, da je spznal in priznal svoj greh in prosil Jezusa, naj se ga spomni pri Bogu, naj se ga usmili. In je dobil opravičenje. In tu dobimo tudi jasen odgovor na naše prvo vprašanje o krščanstvu. Ta rešeni

razbojnik ni bil niti minuto svojega življenja kristjan. Ni prejel nobnega zakramenta. Ni opravil nobenega pobožnega dejanja in ni pripadal nobeni cerkvi. In vendar je storil bistveno in edino, a nujno potrebno za rešitev – in je dobil bistveno in edino potrebno za svojo zagrobno eksistenco: večno življenje pri Bogu! Ta ključni evangelijski prizor je zavrnitev in razkrinkanje vsake cerkvene dogmatičnosti, postavnosti in duhovne nadoblasti nad ljudmi. Nič od tega, kar delajo in ponujajo cerkve, celo take, ki učijo pravi nauk, kaj šele one, ki učijo popačenega, kakor rimska, ga ni moglo odrešiti in tudi nikogar drugega ne more odrešiti. Odreši lahko le Jezus osebno – zato pa je potrebno človekovo osebno razmerje z njim, ki se vzpostavi s priznanjem svoje grešnosti, vero v Jezusa kot Božjega sina in prošnjo za usmiljenje, ki je obenem vabilo za Jezusov vstop v komandni prekat grešnikovega srca.

Cerkev, ki se je porajala v naročju sicer že razpadajočega rimskega imperija, se s takim načinom človekove rešitve, tudi če je utemeljena v Kristusovem nauku in pričevanju njegovih apostolov, ne more sprijazniti. Porojena in državno sprejeta in potrjena, nazadnje tudi privilegirana in monopolizirana cerkev je bila sprejeta za reševanje reči, ki so zunaj obzorja Kristusovega misije na svetu, namreč za reševanje imperija in njegovih nosilcev. Pa spet ne za reševanje v transcendentnem, se pravi onstranskem smislu, ampak za reševanje tu in zdaj, za preživetje v zemeljskem in časnem redu stvari. V spoju z imperialno zgradbo je morala taka cerkev zavreči evangelij, namesto njega pa napisati in dogmatizirati koncilске sklepe, katekizme, papeška pisma in dekrete, teološke spise. Katoliška cerkev tako ni nič drugega kakor na tempeljsko sceno postavljen in v liturgična oblačila preoblečen preostanek rimskega cesarstva, ki mu načeljuje isti »pontifex maximus«, isti poganski veliki duhovnik, ki se od prejšnjih razlikuje le v tem, da si mora oblast deliti s sovladarjem, ki nosi naslov cesarja. A tega cesarja mazili in tako v zadnji konsekvenci potrjuje vendarle on, poganski veliki duhovnik, ki mu z izobčenjem in prekletstvom lahko cesarski naslov tudi odvzame.

Tako tudi ni čudno, če staro znamenje rimske oblasti, *fascis* (butara) s sekiro postane znamenje in geslo državne moči tudi v času, ko začno maske s katoliškega naličja padati, to je na začetku 20. stoletja

s socialistom, torej vsekakor političnim levičarjem, Benitom Mussolinijem. Da so se razne levičarske stranke ves čas med seboj obkladale z obtožbo desničarstva, nas ne sme zavesti, da bi temu nasledili ne bi videli istega duha, iz katerega so vse te stranke izhajale in delovale. Komunisti so imeli socialiste in socialdemokrate za desničarje; ti so imeli, skupaj s komunisti, za desničarje fašiste in nacionalne socialiste. To so boji znotraj velike družine in zamegljujejo pogled v jedro vseh teh smeri, ki je isti duh upornišтва, revolucije in zanikanje zakona, ki bi bil nad njimi. Stavek, ki ga je Josip Broz izrekel na zagrebškem sodišču na tim. bombaškem procesu: »Ja ne priznajem ovaj buržoaski sud«, bi lahko izrekel tudi Mussolini ali Hitler ali Franco in vsi drugi diktatorji, ki jih uvrščamo v razne oblike fašizma ali vsaj fašistoidnosti. Ne pridružujem se aktualni rabi sintagme »levi fašizem« v slovenski politični areni, saj je to pleonazem. Drugega fašizma preprosto ni. To pa ne pomeni, da bi bilo mogoče levičarske stranke in miselne struje med seboj enačiti, jih nivelirati. Socialni demokraciji gotovo ni mogoče očitati tako sistematičnega in množičnega zločinstva, kakor ga ima na vesti svetovni komunizem, ki v zadnjih komunističnih državah v Aziji opravlja svoje zločine še naprej in ohranja milijone podanikov v suženjskem odnosu, ob kakršnem je bilo antično ali tudi ameriško suženjstvo pravi humanizem. Tudi fašizma in nacionalnega socializma ni mogoče enačiti niti po stopnji totalitarnosti niti po stopnji zločinskosti. In obeh prav tako ni mogoče enačiti s komunizmom, saj je nacionalni socializem načelno obsodil na uničenje (Jude) ali na zaslužjenje (slovanske narode) številne kategorije človeštva glede na njihovo narodnost, ne pa glede na njihovo ravnanje. Tudi fašizem take vnaprejšnje in načelne obsodbe na smrt ali na suženjstvo ne pozna. Tako fašistična Italija, kakor tudi fašistična Madžarska sta sprejeli protijudovske zakone šele na izrazit pritisk nacistične Nemčije, ne pa iz lastnega prepričanja. Izjema je Paveličeva ND Hrvaška, ki je bila mešanica fašizma in nacionalnega socializma in je sistematično in z neprimerno večjo grozovitostjo kakor Nemci pobijala Jude in Srbe, ne da bi kdo od zunaj to od nje zahteval. Oznaka fašizma tu ni mišljena kot politična žaljivka, ampak kot duhovna, nazorska, ideloška in politična opredelitev in praksa, ki ima na eni strani antično rimsko, nato iz nje zraslo katoliško osno-

vo, v 20. stoletju pa levičarsko izpeljavo. V tistem momentu, ko se fašizem začne pojmovati kot revolucija in ko tudi dejansko uporabi glavno sredstvo vsake revolucije, namreč nezakonito uporabo sile, dobi tudi ta duhovni, nazorski in politični pojav značilnost in duha levice.

Če hočemo razumeti vrojeno fašistoidnost katolištva, ki se je v novejši zgodovini razodela tako jasno, da tega ni mogoče resno zanimali, se moramo vrniti k tisti ključni teološki razliki, ki katoliško verovanje bistveno ločuje od krščanstva, kakor izhaja iz Kristusovega evangelija in nauka apostolov. To razliko smo že poimenovali z besedama »eshatološka nestrpnost«, lahko bi rekli v stopnjevanju tudi »eshatološka nevroza«. Ta je lastna vsem smerem in strankam levega spektra, ne samo fašizmu. Nobena teh smeri pa se ne ujema s katoliškim ponaredkom Božje besede tako kakor prav fašizem. Kakor namreč katoliški teolog ne veruje, da je Jezus s svojim trpljenjem in smrtjo na križu do konca poravnal dolg človekovega greha pred Bogom in zato v osrednjem elementu svoje maše vedno znova Kristusa nekrvavo – saj krvavo pač ne more – daruje in tako še kar naprej odplačuje za nekaj, kar je bilo do konca plačano že pred dva tisoč leti. Seveda v očeh katoliškega teologa tudi to neprestano darovanje, ki je v očitnem nasprotju s tem, kar beremo v pismu Hebrejcem: *»Ta pa je za grehe daroval eno samo žrtev in za vekomaj sédel na Božjo desnico«* (Heb 10,12). In nato: *»Z eno samo daritvijo je torej za vselej naredil popolne tiste, ki so posvečeni«* (Heb 10,14). In končno: *»Kjer pa je vse to odpuščeno, ni več daritve za grehe«* (Heb 10,18). Vse to pa na katoliškega teologa ne naredi nobenega vtisa. Ta še naprej zahteva darovanje, ne samo pri maši – in zato je vsaka katoliška maša zanikanje zadostnosti Kristusove žrtve – ampak tudi v življenju katoliških vernikov. Vedno so še premalo »pobožni«, premalo molijo, premalo darujejo, premalo romajo, se premalo premagujejo in odrekajo, se premalo postijo in trpinčijo svoje telo. Katoliško verujoč človek ostaja v razmerju do Boga v večnem minusu. In v to iskanje vedno novih načinov odkupovanja sodi tudi zunanji akcionizem, ki se mu danes pravi »katoliški družbeni nauk«. Katoličan ne veruje Božji besedi iz Pavlovih ust, ki prikaže človeka kot v osnovi pokvarjeno bitje, in skupaj s fašisti, demokratičnimi in nacionalnimi socialisti in komunisti veruje v možnost bolj

pravične družbe. Ker pa v osnovi slabi ljudje prostovoljno ne ravnajo pravično, prostovoljno ne govorijo resnice, se prostovoljno ne podrejajo Božjemu ali vsaj človeškemu zakonu, je treba uporabiti v prvem koraku revolucijsko, v naslednjih pa opresivno nasilje. Ko Marx piše, da najde proletariat v filozofiji, kajpak njegovi, duhovno orožje, se spreneveda, saj komunistična oblast ni bila pridobljena z duhovnim orožjem filozofije, ko pa tako imenovane marksistične filozofije niso razumeli niti vodilni komunisti, Marx sam pa je, kakor je to razvidno iz njegovih pisem, to odrekal kar vsem, ki so sodelovali v I. Internacionali, razen svojemu prijatelju in štipendistu, a tudi buržuju Engelsu. Komunisti so, prav tako kakor fašisti ali nacionalni socialisti,² prišli na oblast z nasiljem – kakor je tudi rimska cerkev uveljavljala svoj nauk z nasiljem, ki se po obsegu in grozovitosti lahko primerja le z najhujšimi vrstami nasilja v 20. stoletju.

Podpis lateranske pogodbe, s katero je Mussolini leta 1929 rimskemu škofu poklonil ozemlje odtlej samostojne ozemeljske države Vatikan, je samo ponovitev tega, kar se je začelo dogajati že z Milanskim ediktom leta 312 in je bilo zapečatenost s Teodozijevim podržavljenjem krščanstva, ki tako postane katolištvo.

To pa pomeni, da ni levičarski le fašizem, ampak tudi njegova duhovna osnova, namreč rimska cerkev! Ves čas svojega obstoja je poskušala na tej zemlji urediti to, kar nam evangelij obljublja šele po drugem Kristusovem prihodu, v popolnosti in za vso večnost pa šele tisoč let pozneje, ko pride do novega svetovnega odpada od Boga in upora proti Bogu in Bog uniči ta svet in ustvari novo nebo in novo zemljo, kjer prebivajo samo odrešeni in zla ni več, kakor ni več trpljenja in smrti. Tudi razmeroma hiter pojav samostanskega življenja ni nič drugega, kakor poskus ustvariti oaze utopičnega Božjega reda na zemlji za visokimi in varnimi samostanskimi zidovi. Danes to nado-mešča menjajoče se spogledovanje s fašistično, nacional-socialistično

2 Hitler je v letu 1933 sicer dobil iz rok nemškega državnega predsednika Hindenburga mandat za sestavo koalicijske vlade na osnovi volilnega rezultata, ki pa ni pomenil večine glasov za NSDAP. A celo ta rezultat je bil v precejšnji meri posledica že leta prej trajajočega nasilja Hitlerjeve zasebne vojske SA, z nasiljem pa je Hitler svoj mandat v najkrajšem času uporabil za neformalni državni udar, ko je koalicijske partnerje izrinil iz vlade in kmalu postal neomejeni vladar v državi.

in komunistično družbeno utopijo, med vsemi temi poskusi pa se je cerkev Rima daleč najmočneje in najbolj trajno povezala prav s fašistično ideologijo.

Kdor ni slep za dogajanje v Evropi in svetu, lahko zazna zaskrbljujoče prebujanje fašističnih idej in vedenjskih in akcijskih vzorcev, ne le na Madžarskem, kjer imamo skoraj že obnovitev predvojnega madžarskega fašizma, ampak tudi v sicer (še) demokratičnih državah Evrope. V nekem smislu se zdi, da smo spet v tridesetih letih 20. stoletja, ko vse govori zoper parlamentarno demokracijo in se krepijo klici po »močni roki«, kar je eno bistvenih gesel fašizma. Tudi Slovenija pred takimi klici ni imuna, pa naj imajo obliko titoistične nostalgije al pa modernejšega avtoritarnega tipa, pri čemer ni nujno najbolj nevarno tisto ime, ki ga dejanski tatovi kričijo v javnost, ko vpijejo: »Držite tatu!«

Kakor je za politično naivnega človeka gotovo simpatično, da novi rimski škof oznanja »revno cerkev za revne« in da odlaga insignije in geste prejšnje imperialne imenitnosti in se kaže v simpatični ljudski podobi in drži, pa ne smemo spregledati, da je ta sprememba presenetljivo sinhronizirana z naraščajočim populizmom v vsej Evropi, ki je le eno od značilnih znamenj vračajočega se duha fašizma. Ne smemo pozabiti, kako so se vsi totalitaristični diktatorji 20. stoletja, z izjemo Josipa Broza, kar mu je mogoče šteti v dobro, kazali v svoji psevdoproletarski opravi in življenjskem slogu. Šele po njihovi smrti smo kaj več izvedeli o njihovih švicarskih bančnih računih, o njihovih haremih, zbirkah najdražjih avtomobilov iz »gnilega zahoda« in polnih kletah najdražjih pijač iz iste dekadentne Evrope. To ne pomeni, da novemu škofu v Rimu pripisujem osebno nepoštenost ali igranje socialnosti, vsekakor pa nas biblijske prerokbe, katerih izpolnitve lahko zgodovinsko preverjamo, opozarjajo, da s približevanjem drugega Kristusovega prihoda prihaja tudi Antikrist, torej zadnji in največji totalitarni vladar svetovne države, ki se pred našimi očmi očitno sestavlja, z njim pa tudi *lažni prerok* (Raz 13,11-19,20), ki bo njegov veliki duhovnik lažne Satanove cerkve. Glede na to, da je »Veliki Babilon«, ki je leglo vseh pregreh, v Razodetju nezamenljivo opisan tako, da v njem prepoznamo Rim, ne bi bilo izključeno, da bo to nesrečno vlogo v zadnjem dejanju človeške zgodovine odigral prav

rimski škof, pri čemer seveda ne moremo vedeti, kateri po vrsti naj bi to bil, vsekakor pa zadnji. In tudi to lahko vemo, da bo socialna retorika, ki jo sicer poznamo v vseh barvnih odtenkih leveice, izrazito močno pa prav pri fašizmu, del tistega zadnjega zapeljevanja, ki bo v smislu demonskega sveta bolj uspešno kakor vsa zapeljevanja v zgodovini pred tem.

Naj se vrnem na začetek te teme. Katolištvo ni krščanstvo, kakor tudi krščanstvo, čeprav kot nauk v skladu z Božjo besedo, še ni Kristus oziroma osebno razmerje s Kristusom, ki edino odrešuje.

Zmota enačenja med krščanstvom in protestantizmom

Primerjava med protestantizmom kot zbirnim pojmom za vse reformacijske nauke, pobude in dejanja, in krščanstvom kot naukom, ki izhaja iz Božje besede, je veliko težja, saj je na prvi pogled skoraj ni mogoče ugotoviti in prepoznati razlik.

Na tem mestu hočem izraziti poklon najnovejši knjigi profesorja dr. Marka Kerševana *Protestanti(sti)ka*, ki jo je v letu 2012 izdala Cankarjeva založba v Ljubljani. To je ne samo odlično razčlenjeno in zbrano uvajanje v protestantski pogled na evangelij in s tem tudi na življenje v hoji za Kristusom, ki ga v običajnem jeziku imenujemo krščansko življenje, ampak je tudi iskreno in preprosto pričevanje o lastnem iskanju temeljne resnice bivanja, ki se ob uspešnem iskanju izteče v to, da je ta, ki je iskal, nazadnje sam najden po tistem, ki se nam je predstavil, da je »pot, resnica in življenje« (Jn 14,6).

Na razlikovanje med protestantizmom in krščanstvom nisem postal pozoren na osnovi teoloških ali verskih primerjav, ampak iz pregledovanja zgodovinskih dejstev, v katera so bile vpletene tudi cerkve, ki veljajo za protestantske. Čisto preprosto: Kako je bilo mogoče, da so se protestanti dali zaplesti v vojaške spopade, celo tako hude, kakor sta to bili sedemletna in tridesetletna vojna? Kako je mogoče, da je protestantska teologija na Angleškem teološko utemeljevala zločinske in sebične motive kralja Henrika VIII. in dajala potuho njegovi samopašnosti? Kako je mogoče, da so tudi protestanti krvavo preganjali tiste, ki so bili v njihovih očeh krivoverci ali celo

čarovniki? Kako je mogoče, da so protestantske cerkve sprejemale in tudi utemeljevale upravičenost kolonializma in z njim povezanega rasizma, ki je bil poganskim narodom antike tuj? Kako je mogoče, da so protestantske in celo evangelikalne cerkve v Ameriki sprejemale in celo utemeljevale suženjstvo in rasno segregacijo? In kar je najhujša obtožba: Kako je mogoče, da so v Nemčiji in pozneje v Avstriji tudi protestanti, kakor katoličani, pokleknili pred tako razločno zločinsko in pogansko naravo Hitlerjevega nacionalnega socializma in se v glavnem, z redkimi izjemami, kar velja tudi za katoličane, niso uprli sistemski obsodbi in ubijanju Kristusovih rojakov?

Naš učitelj Jezus Kristus nam je zapustil zelo preprost instrument za razlikovanje in presojanje duhov: »Po njihovih sadovih jih boste spoznali« (Mt 7,16). In sadovi protestantizma so, upoštevajoč izjeme, zelo žalostni. Po Kristusovem merilu izpričujejo, da zeva med protestantizmom in krščanstvom globok prepad, ki ga je iz sadov mogoče zaznati in spoznati, preden bi za to opravili tudi natančno primerjavo med naukom in prakso protestantskih cerkva in posameznih protestantskih vernikov in naukom evangelija in prakso Jezusovih učencev, ki poti evangelija niso zapustili, pa naj je bila skušnjava in nasilnost sveta še tako huda.

Tudi sam se včasih zalotim, da se, navadno katoličanu, če me po tem vpraša, na kratko predstavim za protestanta. S tem skušam olajšati položaj sogovornika, ki bi s pravilno opredelitvijo, da »hodim za Kristusom« komaj mogel kaj početi, saj so tudi katoličani prepričani, da hodijo za Kristusom, posebej še, ko se tako glasi tudi naslov znane Kempčanove knjige *Hoja za Kristusom*, ki pa se v latinskem izvorniku glasi drugače, namreč *Imitatio Christi* (Posnemanje Kristusa), kar ni ista stvar. Apostol Pavel, ki je bil samo človek, nas je pozval, naj ga posnemamo, namreč v dobrem, Jezus pa nas je vabil, naj hodimo za njim, saj ga posnemati ne moremo, ko pa smo zgolj človeška bitja. K temu me nagiba tudi to, da so številni nekdanji prijatelji, ki so se po moji spreobrnitvi od mene odvrnili, svoje stališče znatno omilili in se z mano nekako sprijaznili, ko so me lahko odložili v pojmovni predal protestantizma. Saj to je vendar nekaj evropsko veljavnega in dovolj široko sprejetega in uglednega, kar pa je za katoličane strašno pomembna stvar. Kadar vmes vendar spet pridem k pameti, tako pred-

stavitev potem obžalujem, saj s tem zavajam sogovornika. Olajšam mu sicer njegovo prijaznost, a za ceno resnice, kar tistemu, ki res hodi za Kristusom, ni dovoljeno. Boljša predstavitev je bila, kadar sem rekel, da sem pač preprosto kristjan, a sem takoj potem moral nekaj ur razlagati, zakaj katoličanov nimam za kristjane, a tudi to brez vsakega uspeha. Sveto pismo zanje namreč ni najvišja avtoriteta v nauku in tako tudi najbolj jasne razlike med evangelijem in med njihovim katekizmom ne naredijo nanje niti najmanjšega vtisa. Njihova avtoriteta je namreč Tradicija (z veliko pisana, ker je v vseh religijah povzdignjena na raven božanstva) in je tu vsako sklicevanje na Božjo besedo zaman, razen če Bog takega človeka kliče k spreobrnitvi in ga »ne pritegne Oče«, kakor Jezus tak položaj sam poimenuje (Jn 6,44). A dolgo sem tudi sam še, čeprav spreobrnjen, mislil, da je biti kristjan ista stvar kakor hoditi za Kristusom. Ime »kristjani« je tuje poimenovanje tistih, ki so hodili za Kristusom ali se je vsaj tako zdelo. V Apostolskih delih je omenjeno, od kod je to prišlo: »In v Antiohiji so učence najprej začeli imenovati kristjane« (Apd 11,26). Ne gre za to, da bi bilo ime napačno, čeprav izvira iz nekrščanskih ust, saj je tisti, ki hodi za Kristusom kajpada tudi kristjan – a poimenovanje »kristjan« vendar ne obsega tega, kar pomeni zares »hoditi za Kristusom«, kakor tudi poimenovanje »krščanstvo« tega ne obsega, čeprav tisti, ki res hodijo za Kristusom dejansko sestavljajo to, čemur svet pravi »krščanstvo«. Z dokajšnjo mero tolerance bi lahko vse, ki se sklicujejo na Jezusa – a to so tudi muslimani – imeli za kristjane. Očitno pa le neznamen del vseh teh res tudi hodi za Kristusom.

Kaj torej krščanstvo – ki sicer tudi samo še ni nujno hoja za Kristusom – ima, česar protestantizem nima, kakor smo prej videli, da še veliko več tega nima katolicizem? Krščanstvo je v smislu nauka zvest posnetek in povzetek Jezusovega nauka, kakor ga imamo zapisanega v Novi zavezi, ki jo sestavlja 22 posameznih svetopisemskih knjig. V smislu življenjskega uresničevanja pa je to prizadevanje, da bi na cerkveni in moralni ravni živeli v skladu s tem naukom. To je idealna predstava kristjanov in krščanstva, ki jo je tako malo mogoče doseči, kakor malo je (Rim 3) mogoče izpolniti Postavo. Paradoks vere je v tem, da ima krščanstvo do vernikov strožje zahteve kakor pa resnična hoja za Kristusom, čeprav je za celo nadstropje manj od

hoje za Kristusom. Zato preide stopnjevanje krščanstva v pietizem, ki pa je po svoji naravi že padec v sekto, medtem ko je stopnjevanje resnične hoje za Kristusom duhovna rast, ne pa večanje moralne nevrotičnosti in samopravičnosti. Nekoč mi je znan slovenski frančiškan, duhovit in sproščen duhovnik, ki ga imam močno na sumu, da je dejansko hodil za Kristusom, le da tega svojim predstojnikom ni smel povedati, z drznim, a tako zadetim izrazom poimenoval tako stanje stopnjujočega se kristjana, da ga namreč daje »spovedna driska«. A kaj manjka protestantizmu, da ni niti v vsem obsegu krščanstvo; kaj manjka protestantu, da še ni v polnosti kristjan, ko pa dejansko tudi ta, ki je kristjan, še ni nujno tisti, ki tudi zares hodi za Kristusom?

Če smo genealogijo katoliške zablode začeli s poroko med tronom in oltarjem v Konstantinovem in še toliko bolj potem v Teodozijevem času in regimentu, bomo po isti sledi prišli tudi do genealogije protestantske zablode, ki pravilna spoznanja reformatorjev prekriva s preznojeno in okrvavljeno konjsko odejo zgodovinskih zblod, zločinstev in pregreh.

Res je, Luther se ni povezal s cesarjem, saj bi ga cesar zvezanega izročil papeški inkviziciji, ki bi potem z njim akademsko diskutirala o različnih možnostih interpretacije Biblije, kakor so to naredili katoliški poštenjaki stoletje prej z Janom Husom v Konstanci. A Luther se je pred tako diskusijo v Rimu rešil s pomočjo fingirane ugrabitve, ki ga je pripeljala na grad Wartburg, kjer je imel v času potrebnega azila in skrivanja priložnost opraviti svoje veliko in nadvse zaslužno delo, ko je prevedel Sveto pismo v ljudski nemški jezik. Reševalec pa je bil saški volilni knez Friderik Modri, ki sam niti ni bil privrženec Luthrove reformacije, ampak celo vnet zbiratelj in častilec katoliških relikvij, kar je gnusoba pred Bogom in tudi pred vsakim kristjanom. Luthru ne moremo očitati, da bi iskal knezovo pomoč, saj zanjo niti ni mogel vedeti. Tudi knezu ne moremo očitati, da bi si hotel podrediti cerkev, ki je pravzaprav še ni bilo. Gotovo je ravnal po Božjem vzgibu, saj bi sicer bila reformacija v kali zadušena. Katoliška ekumenska širina in diskusijska odprtost je bila v tistem času malo drugačna, kakor je to danes, čeprav je bil nezmotljiv tudi tedanji papež Leon X., in je bila ta dogma sprejeta šele v letu 1870. A okoliščine

porajanja protestantske cerkve so bile prav tako politično sodoločene, kakor okoliščine porajanja katoliške rimske cerkve. Ker pa je papež potreboval naklonjenost volilnega kneza Friderika Modrega za volitve naslednjega cesarja, je pustil Luthrovo obtožbo nekaj časa mirovati, kar je bilo dovolj, da se je rastlina prijela in pogнала v rast.

Zaradi cesarskih vojaških vpadov v protestantske dežele je bil Luther kljub svojemu pravilnemu nauku o dveh ločenih oblasteh prisiljen zaprositi kneze, ki so sprejeli protestantske nauke, naj prevzamejo vrhovno skrb za varovanje in vodenje deželni cerkva. S tem je, kakor pravi nemško reklo, naredil kozla za vrtnarja (den Bock zum Gärtner gemacht), s tem je na deželni ravni ponovil to, kar so kristjani v 4. stoletju storili na ravni celotnega rimskega imperija, ko so vodstvo cerkve zaupali cesarju. Knezi so vodenje cerkve pridržali zase vse do zloma wilhelmske dobe v letu 1918, ko Nemčija postane republika, nemški protestanti pa uvedejo sinodalni sistem vodenja po Calvinovem vzoru. V protestantskih cerkvah sicer ni prišlo tako daleč, kakor v primeru rimskih cesarjev, da bi ti določali verske smernice, vsekakor pa so v cerkvene konzistorije klicali teologe, ki so jim bili povšeči in za katere so menili, da bodo zastopali njihove posvetne interese. V Veliki Britaniji je kraljica Elizabeta II. še danes vrhovna poglavarka anglikanske cerkve, v nekaterih skandinavskih državah pa je protestantska cerkev še vedno privilegirana državna cerkev.

Luther je – kot otrok svojega časa, čeprav je s spreobrnitvijo postal Božji otrok – zapadel tudi veri v obstoj in moč čarovnic in potrebi njihovega ubijanja. Sam sicer ni vodil čarovniških procesov in je bil do njih zadržan, vendar pa je njegova krivda v tem, da se je v tej točki naslanjal na Mojzesovo postavo, namesto da bi utemeljitev za svoje stališče iskal v Jezusovem nauku, kjer osnov za preganjanje čarovnic ni.

Najbolj žalostno poglavje Luthrovega življenja in učenja pa je njegov premik od teologa, ki je v svojem prvem spisu o Judih: *Daß Jesus ein Geborner Jude Sei* (1523) pravilno povzel Jezusov in Pavlov stavek, da prihaja odrešenje od Judov, pozneje pa je iz razočaranja, da se Judje niso pridružili njegovi reformaciji, kakor je najprej upal, pristal v pravem sovraštvu do Judov in ščuvanju zoper nje, vključno z nami-

govanji na krvav obračun z njimi, kakor v svojih poznih spisih: *Brief wider die Sabbather an einen guten Freund* (1538), *Von den Jüden und jren Lügen* (1543) und *Vom Schem Hamphoras und vom Geschlechte Christi* (1544). Nemški deželni knezi, ki so jim bili ti spisi s sedmimi točkami za popolno podreditve judovskega prebivalstva – vendar ne uničenja, kakor pod nacionalsocialisti – namenjeni, so bili vsaj v tej zadevi pametnejši in bolj evangelijski od svojega verskega učitelja, ki se je v tej točki povsem vrnil h katoliškemu dojemanju judovstva in krščanskega odnosa do Judov. Kakor je veliko pozneje Hitler svoje protijudovske navdihe dobival v katoliški Avstriji iz krogov katoliške cerkve, tako so Hitlerjevi protestantski sodelavci kakor psevdofilozof Alfred Rosenberg, Julius Streicher ali Martin Sasser črpali navdihe in opravičila za svoje sovraštvo do Judov iz Luthrovih spisov, pri čemer so od Luthrovih priporočil za uničenje judovskih verskih struktur in možnosti za verski pouk, kakor tudi zasege njihovega premoženja, prešli k načrtu za njihovo biološko uničenje.

Luther, ki je vendar na lastni koži vsaj deloma občutil gorje verskega terorja in preganjanja, se je od začetne tolerance do tistih, ki so dejansko šli samo še potreben korak nazaj k evangeliju in učili ter izvajali krščevanje, kakor ga uči Božja beseda, katoliškega in po protestantih privzetega običaja krščevanja dojenčkov z oblivanjem pa niso priznavali za resničen krst, čez leta prelevil v bojevitega nasprotnika »prekrščevalcev« (Wiedertäufer), kakor je govoril o tedanjih anabaptistih, predhodnikih današnjih baptistov in drugih evangelijskih kristjanov, ki odklanjajo krščevanje dojenčkov in po nauku evangelija krščujejo tiste, ki so najprej spoznali in sprejeli vero, v krstu pa tudi ne vidijo sredstva za odrešenje, ampak potrditev za prejeto odrešenje in izpolnitev Gospodovega naročila. Na začetku je odklanjal njihovo sežiganje na grmadah in pridigal geslo, da je treba proti njim nastopiti s Pismom, ne pa s silo, pozneje pa ni več izključeval tudi smrtne kazni, vsaj za voditelje tega reformacijskega gibanja.

Luther je začel hoditi v pravo smer, a ni v vseh rečeh našel nazaj do pristnega evangelija. Ni se otrešel vseh katoliških zmot, s katerimi je bila prežeta vsa tedanja Evropa; ne da bi to hotel, je pripravil argumente, sicer povsem napačne, a okrepljene z močjo njegove avtoritete in slave, za najhujše zločine 20. stoletja.

Reformacija in protestantizem – Luthra sem vzel samo kot primer v zastopstvu za vse podobne smeri in osebnosti – nista istovetna s krščanstvom, čeprav sta mu neprimerno bližja kakor rimsko katolištvo ali konstantinopelska ortodoksija.

Kaj je bistvo Kristusovega nauka in kako nam je sporočen?

Kristusovo oznanilo ni učeno in zapleteno, ampak veselo in preprosto. Zato imamo vrsto krščanskih doktrin, a samo eno Jezusovo blagovest!

Preprostost je v tem, da je bila moč Postave na križu končana in nismo več podvrženi stoterim predpisom in zakonom, zapovedim in prepovedim, kakor Judje pod Mojzesovo postavo, ampak imamo vso postavo strnjeno v treh glagolih. Ne glagolih kakor »delaj«, »plačuj«, »zadoščaj«, »odrekej se« in podobno, kakor je to zahtevala Postava in kakor to še vedno zahtevajo religije, ampak v glagolih, ki jih apostol Pavel našteje kot samostalnike, ko pravi: *»Za zdaj pa ostanejo vera, upanje, ljubezen, to troje. In največja od teh je ljubezen«* (1 Kor 13,13). Vera, ker smo po njej, če jo imamo in izpovemo, odrešeni; upanje, če ga imamo, ker smo po njem potolaženi in pomirjeni; ljubezen, če jo imamo, ker smo po njej najbolj podobni Bogu, ki je sam ljubezen. Kristusovi glagoli so torej: veruj, upaj, ljubi! To je vse bistveno. Vse drugo je potem navrženo, tudi to, čemur svet pravi morala.

Vesela pa je Jezusova blagovest zato, ker nam odvzame z ramen najtežje breme, ki je človeku naloženo; težje od izgube doma, najbližjih v družini, dobre službe, sredstev za preživljanje, dobrega imena in svobode, nazadnje celo lastnega življenja. To je breme lastne krivde, ki ga je marsikomu mogoče dolgo prikrivati sebi in drugim, a teža bremena ostaja in deluje dalje ne glede na naš svetovni nazor, vero ali nevero, prizadevanje ali vdajo. Po Jezusovi obljubi in zagotovilu, zapечатem z njegovo smrtjo in nato vstajenjem, če to verujemo in se odločimo hoditi za njim, to strašansko breme odpade. Sizifu ni več treba valiti skale na vrh gore, od koder bi se spet zavalila navzdol v dolino. Sizif, rojen po Kristusu, če vanj veruje, lahko opusti brezupen trud s skalo, ki ga ne obvezuje več.

Jezusova vesela novica ne pomeni, da bo ta, ki jo je slišal in veruje, da je resnična, od tega trenutka hodil skozi življenje v razposajenem krohotu, ker ga nič več ne more obtežiti, kakor je bil obtežen pred tem. Prav nasprotno. Kakor je ta, ki zdaj veruje, postal glede osrednje zadeve svojega življenja sproščen in lahek, notranje vesel in hvaležno potolažen, se njegova sočutnost do drugih poveča, se njegov obraz zresni in ga šale, ki so preračunane na zabavnost tujega trpljenja ali tuje zadrege, ne spravijo več v smeh. Kakor je bil prej poln krohota brez pravega veselja, je zdaj poln veselja, ne da bi mu bila zadrega ali stiska drugih smešna. Zoper dolgočasnost v čas ujetega in zgolj času služkega sveta ne išče trenutnega olajšanja kratkočasia, ampak se vsega izroči brezčasnosti odrešenega, ki bo dedoval nebeško kraljestvo.

Bistvo Kristusovega nauka je, da je to najdražje plačana dobrina, ki pa jo vernik prejme zastonj. Stvari sveta mora, dokler je na svetu, še naprej plačevati sam. Veliko stvar, ki jo je po veri milostno prejel v dar, pa je, računano od danes, pred dva tisoč leti plačal ta, ki jo podarja, Jezus Kristus. Po nepredstavljivo visoki ceni, s katero je bila kupljena, je mogoče vsaj nekoliko slutiti, koliko je ta stvar vredna in kako strašno neumno je tak dar odklanjati ali odlašati z njegovim sprejetjem v lahkomišelni stavi s časom, ki lahko takega človeka udari kakor ruska ruleta drznega norca, katerega revolver je do konca napolnjen z ostrimi naboji.

Kaj so tendence vseh velikih in državno priznanih cerkva?

Iskanje državnega priznanja in ustreznega statusa, ki pomeni tudi nekatere privilegije in materialne koristi je v škodo tako državi, kakor tudi skupnosti verujočih. Država s tem sicer pridobi večji nadzor nad cerkvami in drugimi verskimi organizacijami, kar je predvsem v interesu resorja za notranje zadeve in policije, ki temu resorju služi, vendar pa veliko več izgubi, namreč potrebno ekvidistanco do vseh verstev v državi, kar je podlaga resnične pravne in demokratične države, ki mora vsem svojim državljanom zagotoviti svobodo vesti in svobodo kulta. Dajanje privilegijev in posebnega statusa posameznim veroiz-

povedim pomeni kršitev ustavnega načela laičnosti zemeljske države in tako izpodjeda njene temelje. Se bolj nevarna pa je taka navezava za vsako versko skupnost oziroma cerkev. Iz zgodovine se je mogoče naučiti, da podobno, kakor se nobena verska skupnost, ki začne iskati zase pred državo poseben status, ne ustavi pri tem, kar je dobila, ampak skuša igrati v politični državi vedno močnejšo vlogo, kar na neki točki pripelje do klerikalizma, v skrajnem primeru pa do vzpostavitve klerikalne diktature, tim. »božje države«, kakršno danes poznamo sicer samo v islamskem svetu, nikakor pa ni izključena možnost, da do takih pojavov znova pride tudi v državah s pretežno krščanskim prebivalstvom, pri čemer imam v mislih seveda le pomensko, pozunanjeno krščanstvo. A še večja nevarnost za vero je podobna težnja pri državi, da se tudi ta skuša čim bolj vmešavati v versko življenje državljanov in verskih skupnosti in ji nazadnje tudi določati verske resnice in postavke verskega nauka, kakor je to bilo v starem Rimu in Bizancu in tudi pozneje pod habsburško oblastjo in v nekem smislu tudi v komunističnih diktaturah. Tako komunistične oblasti na Kitajskem, ki so hkrati novi razred brezobzirnih kapitalistov in tega niti ne poskušajo skrivati, kakor so jugoslovanski komunisti to skušali, ko je Milovan Đilas objavil svojo knjigo *Novi razred*, s katero je razkrinkal laž jugoslovanske revolucije in socializma.

Ločitev »med tronom in oltarjem«, kakor temu včasih slikovito pravimo, žal ni v interesu niti držav niti velikih, državno priznanih cerkva. Zanimivo je, da so še najmanj zainteresirane tiste države, ki imajo do vere v Boga nasploh nenaklonjeno ali celo naravnost sovražno stališče. Te oblasti razumejo ločitev med cerkvijo in državo na reduciran negativen način. Cerkev naj bi se čim bolj omejevala na delovanje znotraj cerkvenih zidov, naj pa ne bi opravljala tistih del, ki so vendar bistvena, vsaj za biblijsko pojmovanje, kakor: pomoč ubogim, delo za mir, predvsem pa oznanjevanje evangelija in poučevanje v veri in Božji besedi. Teh reči celo sodobna demokratična in pravna država ne gleda z navdušenjem, čeprav demokratični in pravni red ne dopuščata neposrednega oviranja in preganjanja. V diktaturah ali v navideznih, zgolj formalnih demokracijah, kakor so praktično vse islamske države ali še preostale komunistične države, tudi države z budističnim in hinduističnim izročilom, je predvsem oznanjevanje

zelo omejeno če ne sploh kriminalizirano in tako policijsko strogo preganjano. Obstaja pa tudi rafinirana oblika oviranja oznanjevanja in poučevanja. To je predvsem dogmatiziranje in privilegiranje darvinistične hipoteze o nastanku življenja, v razširjeni obliki pa tudi o nastanku vesolja, ki je pod plaščem znanstvenosti obvezna šolska vsebina v vseh osnovnih, srednjih in visokih šolah v Evropi in razen islamskih držav skoraj povsod po svetu. Kristjani ne nasprotujejo poučevanju darvinistične hipoteze, nepravilno je le to, da je tudi vernim učiteljem prepovedano že samo omeniti, da obstaja tudi druga, kreacionistična, svetopisemska razlaga, ob kateri bi učencem prepustili, da se nekoč sami odločijo, kateri razlagi bodo verjeli in jo imeli za resnično. A nauk, ki nima argumentov ali pa so ti prešibke in dvomljive narave, se rad skriva za visoko zvenečo dekoracijo znanstvenosti, ne da bi ji bilo treba to tudi dokazati, hkrati pa uporablja avtoriteto in eksekucijsko moč države. Tako je na šolskem primeru še enkrat kršeno načelo ločenosti države in cerkve na osnovi nujne nazorke in verske nevtralnosti države, ki je postavljena za vse, ne glede na to, kako kdo misli in veruje. Velike, pravimo jim tudi konstantinovske cerkve, pa so ta problem elegantno obšle, ko so se tudi v tej točki odrekle avtoriteti Svetega pisma, na katerega se sicer še vedno rade sklicujejo, in so sprejele darvinistično doktrino kot integralni ali vsaj dopuščeni del lastnega nauka.

Pritisk države na tiste majhne in vedno manjše in redkejšje krščanske skupnosti in krajevne cerkve, ki še vztrajajo pri nauku Biblije, je tako vedno močnejši tudi po zaslugi velikih priznanih cerkva, ki dajejo s svojim kompromisarstvom na račun verske resnice državi potuho in duhovno kritje za represivnost proti še obstoječim majhnim krščanskim skupnostim.

Podobno je tudi z velikimi moralnimi vprašanji v življenju družin, narodov in človeštva, kakor ubijanje še nerojenih otrok, zamegljeno z rabo evfemistično razumljene medicinske tujke »abortus« ali vse bolj tudi že v zakonodaji dopuščano ubijanje starih ljudi v smislu pomoči pri samomoru, kar je prav tako zamegljeno z evfemistično razumljeno medicinsko tujko »evtanazija«. Iste politične skupine, ki že v besedah, kakor »dostojnost« hočejo videti recidive nacionalnega socializma in zaženejo vik in krik, če kdo še kaj takega izrazi, nimajo

nobene pripombe prav ob tem, da danes države dopuščajo ali deloma tudi pospešujejo to, kar so nacisti množično, le da nasilno, počeli s prisilno sterilizacijo, s prisilnim abortiranjem in z ubijanjem »manj vrednega življenja«. Nihče tudi ne protestira, ko vendar že za vsako povoženo žabo potekajo velikopotezne akcije za varovanje življenja, zoper enega največjih genocidov v svetovni zgodovini, ki že desetletja poteka na Kitajskem, kjer država dovoljuje zakoncem samo enega otroka, druge pa bodisi prisilno splavi ali tudi, če se že rodi, usmrti ali v to prisili starše same. Tu ne bomo našli prav nobene tako človekoljubne organizacije, kakor so Green Peace ali kaj podobnega, ki bi to tudi le omenila, kaj šele, da bi proti temu kaj storila. Tudi velike cerkve o tem molčijo, saj si ne želijo oteževati dobrih diplomatskih odnosov z državami, ki dovoljujejo ali celo same načrtujejo in izvajajo taka zločinstva. Majhne, evangeliju zveste krščanske skupnosti, so danes še edini glasniki vesti, ki na te reči opozarjajo – in odgovor zločinskih režimov si je mogoče predstavljati: najtežji zapori, taborišča, mučenja in usmrtitve.

Paradoks tega čudnega odnosa med državo in cerkvijo je, da so edine verske skupnosti, ki se dosledno zavzemajo za prijazno, a čisto ločitev med cerkvijo in državo, majhne, evangeliju še zveste cerkve, saj te od države ne potrebujejo in ne zahtevajo nič, prosijo le, da se smejo verniki svobodno zbirati k bogoslužju in proučevanju Svetega pisma, da smejo tiskati in širiti Sveto pismo in drugo versko literaturo in oznanjati evangelij tistim, ki so jih pripravljene poslušati. Prav take dosledne ločitve pa država noče, saj hoče ohraniti ne samo objektivno potrebno in utemeljeno civilno kontrolo nad delovanjem cerkva in njihovih ustanov, kar dosledni ločitvi ne bi nasprotovalo, ampak hoče nadzirati tudi nauk sam in določati, katere sestavine nauka so za državo še sprejemljive, katere pa je treba omejiti ali sploh izločiti iz javnega delovanja.

Na osnovi svetopisemskih prerokb glede prijazne, a dosledne ločitve države in cerkve ni mogoče biti optimist, namreč v smislu zemeljskega optimizma v času. Kdor hodi za Kristusom je namreč pesimist glede časa in velik optimist glede večnosti. Velike cerkve, žal pa za njimi kakor neumne gosi gredo in gagajo tudi številne majhne krščanske skupnosti, ki so še do včeraj oznanjale resničen Kristusov

nauk, vse bolj iščejo svoje iluzorno varnost pod krili močne in vseobsegajoče, torej na današnji in jutrišnji način fašistične države, kjer novi fašistoidno usmerjeni ljudje sicer ne nosijo več črnih srajc, ampak barvno paletu neke spolne iztirjenosti, njihova neformalna navezava pa počasi, ne samo na Slovenskem, prevzema vlogo, ki jo je prej igralo prostožidarstvo z vsemi svojimi pridruženimi in nižjimi podorganizacijami. Z druge strani pa tudi država vse bolj posega v življenje verskih skupnosti in cerkva, čeprav ne več tako brutalno, kakor je bilo to predvsem v državah pod komunistično oblastjo, kjer pravi patriarh nacionalne cerkve, če govorim o pravoslavju, ni bil nominalni patriarh, ampak generalni tajnik komunistične partije.

V prihodnosti, ob dopolnitvi časov, bo na državni ravni prišlo do svetovne centralistične in v moderni obliki in preobleki fašistične države, ki ji bo vladal absolutni vladar, ki ga Biblija imenuje Antikrist. Ob sebi pa bo imel nekakšnega velikega duhovnika, ki ga Biblija imenuje Lažni prerok, tega pa bo dala nova, univerzalna svetovna cerkev, ki pod zavajajočim imenom ekumenskega gibanja že nastaja pred našimi očmi. Ali bo ta lažni prerok nujno rimski škof, kakor zaenkrat stvari kažejo, tega nam Biblija naravnost ne pove. Vsekakor pa tudi prve besede pravkar izvoljenega novega papeža, kjer je sodelovanje z vsemi religijami zelo poudarjeno, dovolj močna, da je v to smer mogoče premišljati. Dovolj opazna pa je tudi socialna retorika, ki ni samo prvina latinskoameriške teologije, ki je mešanica psevdokrščanskih in marksističnih predstav, saj bo Antikrist za kratek čas vzpostavil tudi zelo prepričljiv in učinkovit socialni red, kakor je to uspelo tudi že Hitlerju in Mussoliniju, kar bo del njegovega zavajanja in zbiranja vsakršne svetovne koalicije proti Izraelu. Država Izrael, sama po sebi politična neverjetnost in politični čudež, je kot popek svetovne politike že danes dokaz, kako brez osnove je marksistični ekumenizem ob tej deželi, ki prav ekonomsko ne pomeni nič, ki nima nafte in ne dragocenih rudnih bogastev, pa se vendar vsa svetovna politika vrti okoli tistih nekaj sto kvadratnih metrov ploščadi, na kateri je nekoč stal Salomonov tempelj, danes pa Omarjeva mošeja in Skalnati dom, ki sta simbola islamske okupacije tega dela izraelskega zgodovinskega ozemlja.

Ali obstaja povezava med religijo in političnim sistemom?

Da obstaja tesna povezava med religijo in gospodarstvom, je že pred dobršnim časom zelo prepričljivo analiziral eden očetov sodobne sociologije Max Weber v svojem znamenitem delu *Protestantska etika in duh kapitalizma*, ki ga imamo tudi v slovenskem prevodu. Danes podobne raziskave nadaljuje znani sociolog Peter Berger, avstrijskega porekla, ki pa deluje na bostonski univerzi v Združenih državah, njegov tesni sodelavec pa je polslovenec Thomas Luckmann. Prav Berger je v nekem intervjuju povedal tole preprosto, a v slovenskem okolju premalo znano ugotovitev:

»It has been true in Western societies and it seems to be true elsewhere that you do not find democratic systems apart from capitalism, or apart from a market economy, if you prefer that term. The relationship doesn't work symmetrically: there are capitalist societies that are not democratic. But we don't have an example of a democratic society existing in a socialist economy – which is the only real alternative to capitalism in the modern world. So I think one can say on empirical grounds – not because of some philosophical principle – that you can't have democracy unless you have a market economy.«

Glede zanimivega primera kitajskega kapitalizma, ki deluje v razmerah klasične stalinistične diktature komunistične partije, pa Berger pripominja:

»Let me say again that the relationship is asymmetrical: there's no democracy without a market economy, but you can have a market economy without democracy.«

O zmoti sociologov 60. let, kjer priznava tudi lastno zmoto iz tistega časa, kako sekularizacija, drugače povedano, upadanje vernosti, spremlja razvoj družbe v smislu modernosti, pravi Berger:

»I think what I and most other sociologists of religion wrote in the 1960s about secularization was a mistake. Our underlying argument was that secularization and modernity go hand in hand. With more modernization comes more secularization. It wasn't a crazy theory. There was some evidence for it. But I think it's basically wrong.

Most of the world today is certainly not secular. It's very religious. So is the U.S. The one exception to this is Western Europe. One of the most interesting questions in the sociology of religion today is not, How do you explain fundamentalism in Iran? but, Why is Western Europe different?« (Vzeto iz internetne objave: Religion Online by Ted & Winnie Brock)

Kako zelo je religija povezana z ekonomijo in politiko, nam brez globljega sociološkega uvida prav te dni nazorno kaže vedenje grške in ciprske politične elite, nič manj pa ljudstva, z zelo redkimi izjemami. Njihov problem je odsotnost vsakega občutka za lastno odgovornost. Prepričani so, da sami Evropski uniji ne dolgujejo nič, ne denarja, ki so si ga izposojali ne pojasnil v skladu z evropskim finančnim in političnim redom. Države, ki naj bi zastavile denar, ne malo denarja, za reševanje njihove polomije, morajo poslušati najhujše žalitve, kakor da je Nemčija kriva za goljufije grških in ciprskih bank in državnih oblasti, pa seveda tudi za goljufije, ki segajo globoko v ljudsko tkivo.

Je grški človek zaradi svojega genetskega porekla slabši od nemškega ali angleškega ali švedskega človeka? Nikakor ne. Če boste poslovali z novorojenim kristjanom grške ali ciprske nacionalnosti, boste naleteli na enako solidnost, kakor če poslujete s kristjanom iz Norveške ali Danske. Problem Grčije, Cipra, pa tudi obeh drugih pravoslavnih držav znotraj EU, torej Romunije in Bolgarije, je narava pravoslavne religioznosti, ki ne pozna svobodne osebe kot nosilca pogodbene suverenosti. Pravoslavje je kolektivistična religija, zato je komunizem kot kolektivistično zamišljen državni sistem izvirno za nekaj časa uspel najprej v pravoslavnem svetu. Na ravni temeljne miselne matrice to ni bila velika sprememba. Ikonostas je ostal isti, zamenjali so samo ikone. Ostala pa je ista odsotnost osebne svobode in osebne odgovornosti. Odgovornost je namreč vedno vezana na svobodo: suženj nima nobene odgovornosti, prav tako ne tlačan. V pravoslavnem svetu pa je ljudstvo v tlačanski poziciji in razmerju, ne glede na to, ali ima to klasično religiozno-imperialno ali sodobno sekularno, za to pa nič manj imperialno obliko.

Govorili smo že o tem, kako se vse države, v katerih je prevladujoča religija katolištvo, nekje vmes med pravoslavnim kolektivismom in

protestantskim personalizmom. Katoliški človek je že na pol poti do svobode in do osebne odgovornosti, zato je z Italijanom ali Špancem ali Slovencem načelno bolj varno poslovati kakor z Grkom ali Rusom – in zato državni sistem katoliških narodov, ki vedno znova teži v fašizem, tudi v svoji fašistični skrajnosti ni tako totalitaren, kakor je to komunizem, presajen na pravoslavna, se pravi izvirno kolektivistična tla.

Svojevrstno uganko za sociologe pomeni novejša nemška zgodovina. Čeprav je vsaj pol nemškega prostora opredeljeno s protestantsko religioznostjo, je Adolfu Hitlerju in njegovim v najkrajšem času uspelo protestante in katoličane spraviti v korzet istega prav tako kolektivističnega nacionalnega socializma. Del ugovora je mogoče iskati v močnem odmiku nemškega protestantizma od svojih krščanskih virov proti koncu 19. stoletja po zaslugi tim. bibličnega kritizma, ki je omajal vero v Biblijo kot Božjo besedo, s tem pa tudi porušil zaresnost in brezkompromisnost njenega nauka. Obenem pa je vendar treba povedati, da Hitlerjev nauk ni prišel iz protestantskega dela Nemčije, ampak iz katoliškega okolja Avstrije, utrdil pa se je v trdnjavi evropskega katolicizma, na Bavarskem. Berlin nikoli ni bil München. Berlin je sprejel Hitlerja predvsem po zaslugi Goebbelsove genialne agitacije predvsem kot manjše zlo ob verjetnosti, da tam pride do revolucije in zmage nemškega boljševizma, medtem ko je München sprejel Hitlerjevo ideologijo iz izvirnih razlogov. Kljub temu pa moramo biti tu pravični do obeh religijskih strani. Podobno kakor pri delu, žal premajhnem, protestantov, je tudi pri delu nemških katoličanov, spet žal premajhnem, prišlo do zavračanja Hitlerjeve ideologije in politike iz specifično verskih in moralnih razlogov. V obeh primerih pa se da ugotoviti večji ozir na Biblijo kakor v povprečni ljudski religioznosti.

Povezava med islamom in naravo in politiko islamskih držav je tako evidentna, da o tem ne kaže razpravljati. Pojav samomorilskih atentatorjev, ki jih ne najdemo pri nobeni drugi religiji – v budizmu imamo primere protestnih samomorov, ne pa atentatov – je neposredna posledica islamske teologije odrešenja, ki bojevniku za Alahovo stvar, ki ob tem žrtvuje lastno življenje, zagotavlja doseganje večnega bivanja v raju, kakor si ga pač predstavlja islamska eshatologija, nam-

reč raj kot popolna izpolnitev moške posedovalnosti, strastnosti in sebičnosti. Nobeno naključje ni, da je edina skupina muslimanov, ki živijo v demokratični in pravni državi, skoraj milijon Arabcev, ki so državljani Izraela. Islam ne pozna resnične demokracije in je tudi ne more poznati, saj je božanstvo, ki ga muslimani častijo, samovoljen tiran, ki ne pozna ljubezni, s katerim se ni mogoče pogovarjati, ki se mu je mogoče le podvreči, kar beseda *islam* tudi pomeni. V Alahu, ki je v resnici staro mesečevo božanstvo, ki ga je izmed 360 bogov, postavljenih na kaabi Mohamed ohranil, ko je druge zavrzel, ne pa Bog Abrahama, Izaka in Jakoba, kakor laže rimska cerkev od 2. vaticanskega zbora naprej, s čimer katoličane dejansko spreminja v neobrezane muslimane latinskega obreda, ni notranjega pretoka ljubezni in dialoga, kakor je to v troedinem Bogu Biblije – zato tudi država, ki jo osnujejo muslimani, ne pozna načela ljubezni in dialoga, s tem pa tudi ne parlamentarnosti in razdelitve oblasti, kar je osnova demokracije.

Res je, da država med religijami ne sme delati pravne razlike, saj bi sicer nehala biti pravna in demokratična – enako napako pa bi storila, če bi prezrla duhovno in s tem tudi moralno razliko med religijami. Kako rešiti to kvadrato kroga, namreč vztrajati pri enakem pravnem položaju vseh verskih skupnosti, obenem pa ne biti slep za njihove duhovne in s tem posledično moralne in pravne razlike, ostaja uganka tudi zame. To »Ludolfovo« štrevilo ima prav toliko decimalk, kakor ono resnično za izračun kroga in ga nikoli ne bo mogoče do konca izračunati. Ostaja nam torej pragmatična pot med pravnim in verskim spoznanjem, ki omogoča kar najbolj pravično in mirno sožitje, čeprav moramo tu vedno računati z nepredvidljivim ostankom, ki lahko v državi, tudi najbolj pravno in demokratično dosledni, povzroči velike težave. Vsaki pravni in demokratični državi se namreč lahko primeri, kakor se je zgodilo z weimarsko republiko ali pa s povojno še demokratično Češkoslovaško, ko sicer legalno formirana demokratična oblast po pravilnem demokratičnem postopku sprejme protidemokratske in protipravne zakone in ukine samo sebe v prid take ali drugačne diktature. Tudi muslimani v Nemčiji denimo imajo možnost storiti kaj podobnega, saj njihovo število in njihova moč in tudi politična relevantna neprestano rastejo, prav tako tudi njihova

samozavest in pomoč iz Turčije, ko obenem upada poistovetenje z demokracijo pri Nemcih. Nekega jutra se lahko zbudijo v državi s šeriatskim pravom, ki se v posameznih sodnih primerih na lokalni ravni že uveljavlja. Tudi Antikrist bo najbrž uporabil za svoj vzpon in za vzpostavitev svojega totalitarnega sistema, ki bo presegal po totalnosti vse prejšnje, načelo in orodja političnega legalizma, preden bo ta orodja potem uničil, da jih ne bi mogel uporabiti kdo proti njemu ali za njim.

Pogled na Kristusa z vidika spreobrnjene osebe in z vidika (pragmatičnega) vladarja

Za spreobrnjenega človeka, namreč v polnem smislu spreobrnitve, kakor o tem govori Biblija, in ne zgolj v smislu menjave verskega nauka in verske strukture, kakor sociolog vidi cerkev, je Kristus zunaj serije prerokov in verskih ustanoviteljev, namreč pravi Bog in pravi človek. Kdor je v veri sprejel Kristusa, ta ni sprejel samo njegovega nauka, ampak Kristusovo osebo v celoti, in sicer tako, da mu je izročil vodenje svojega življenja in ga postavlja kot edino merilo vseh stvari, kar je pozitivna alternativa Protagorovi formuli, da je človek, nameč kateri koli človek merilo vseh stvari, na čemer temelji ves današnji humanizem z vsemi strahotnimi posledicami take formule. Zato se spreobrnjeni človek o vseh rečeh zunanjega in svojega notranjega sveta, o času in večnosti, o dobrem in zlu, o lepem in grdem, o pravičnem in krivičnem posvetuje izključno samo s Kristusom in v njegovi besedi išče odgovore na svoja vprašanja in navodila za svoje življenje in ravnanje.

S tem, ko je spreobrnjenčev pogled usmerjen na Kristusa kot na središče njegovega življenja, tak človek, če je res v tem smislu spreobrnjen, tudi ni več definiran po nasprotovanju. Kristusov učenec, kar je bolj natančno, kakor če rečem kristjan, ni antihudič, ni antifašist, ni antinacist, ni antikomunist, ni antikatolik, ni antiordodoksen, ni antiprotestant, ni antiliberalec in kar je še reči, ob katerih je mogoče biti anti-. Kristusov človek namreč ni v sporu in boju s svetom, ampak je v boju, kakor pravi Pismo, *»proti vladarstvu, proti oblastem, proti svetovnim gospodovalcem te mračnosti, proti zlobotnim duhovnim silam v*

nebeških področjih» (Ef 6,12). Zato mu je tuja vsaka pomisel na »boj za vero očetov«, kakor se je glasilo nebiblijsko geslo vseh tistih, ki so mislili, da jih Bog pošilja v fizični boj proti političnim nasprotnikom. Spreobrnjeni človek namreč svoje vere ne podeduje od očetov, tudi prave ne, ampak jo dobi iz poslušanja Kristusove besede (Rim 10,17) in jo v svobodi spozna in sprejme kot polnoletna oseba, ne pa kot del kolektiva, v katerem je svoboda izbire, ki nam jo je Bog dal, odpravljena ali močno omejena.

Drugače pa vidi Kristusa pragmatični vladar, kakršen je bil tudi Konstantin in pozneje Teodozij. Konstantin je bil v človeškem smislu moder vladar, ki je videl, da s poganskimi bogovi tako velike države ne bo mogoče dobro voditi in obvladovati. Vera v enega Boga ga je navdihovala na praktičnem političnem področju – eden sam na nebu, eden sam na zemlji! Poleg tega so ga poročila iz provinc in iz vojaških oddelkov prepričala, da so kristjani tisti del njegovih državljanov – v rimski državi namreč smemo govoriti o državljanih (*civis*) – na kate-re se lahko najbolj zanese v smislu moralnih lastnosti in zvestobe. Torej je za državne posle razumno tem ljudem dati svobodo njihovega verovanja in jim pustiti njihovega Kristusa, v katerega verujejo in pri katerem se navdihujejo za prav tiste lastnosti, ki so tudi za dobro delovanje države in za mir v državi najbolj koristne.

Cerkev, ki ni bila več tako mlada, v katero so se že začeli mešati tudi drugi verski in filozofski nazori, v katero so prodirale stare navade pretežnega dela prebivalstva, je cesarjevo odločitev povsem napak razumela in v njegovem nenadnem obratu videla resnično spreobrnitev, za katero pa ni nobenega zgodovinskega pričevanja, nasprotno, poleg tega, da je bil ta cesar morilec lastne matere in sina, je do konca življenja daroval poganskim bogovom, trditev, da se je pred smrtjo dal krstiti, pa je legenda.

Nič manjša iluzija cerkve, vzhodne ali zahodne, pozneje pa tudi reformirane cerkve, pa je bilo prepričanje, da so vladarji, ki so se postavljali kot branilci vere, natanko tako pogani kakor Konstantin, le njihov krščanski žargon je bil bolj izdelan, njihovi motivi pa so bili enako pragmatični kakor Konstantinovi. Kaj je vendar krščanskega denimo na angleškem kralju Henriku VIII, tem *fidei defensor* – branilcu vere, kakor se glasi papežev častni naslov, ki mu ga je podelil zaradi

napada na Luthrove točke, monarh pa se je nespametnemu rimskemu škofu kmalu oddolžil z izstopom iz rimske cerkve, pa ne le osebnim, z njim je morala pod prisilo izstopiti vsa Anglija? Koliko je krščanskega v »njegovem apostolskem veličanstvu« cesarju Francu Jožefu I., ki je zaradi atentata na dva človeka, pri čemer ta atentat cesarju niti ni lomil srca od žalosti, začel svetovno vojno z desetimi milijoni mrtvih? Drugih proklamirano krščanskih vladarjev ni treba naštevati, model je ves čas isti, Konstantinov, zato je mogoče vse tiste cerkve, ki so tem vladarjem bolj verjele kakor Jezusu Kristusu, imenovati konstantinovske cerkve, na prvem mestu seveda rimsko in konstantinopeljsko.

Med pogledom pragmatičnega vladarja na Kristusa in pogledom resnično spreobrnjenega človeka, je večja verska razlika, kakor med kristjanom in ateistom. Tako je tudi nacistični Herrgott bolj daleč od Boga Abrahama, Izaka in Jakoba, kakor pa komunistična Materija. In v tem smislu, verskem, ne v smislu razlik v grozovitosti, je nacionalni socializem hujši pojav od komunizma.

Če Trubarju ne bi bilo treba v nemško izgnanstvo (vizija o drugačni Sloveniji)

Slovenski narod je najprej del zgodbe in zgodovine o dekadenci zahodnega sveta, predvsem Evrope. Kdor meni, da je za tako vidno propadanje civilizacije, kulture in morale na Slovenskem kriva ta ali ona, leva ali desna ali sredinska vlada ali celo kak posamezni politik, ne razume veliko ne o duhovnih rečeh in prav tako ne o svetnih, torej političnih. Ta dekadenca pa je neposreden sad odpada od vere.

Pred nekaj leti sem slučajno poslušal po radiu, ko sem se vozil po Sloveniji, intervju s tedanjim ljubljanskim nadškofom dr. Rodetom. Povedal je nekaj razumnih misli o nevdržnosti škarij bogastva in revščine, ki se vse bolj razpirajo in pravilno napovedal, da to ne more trajati v nedogled in da je pričakovati družbene nemire. Potem pa je hotel navesti kak zgled države, kjer so te reči vendarle precej bolje urejene, čeprav je tudi tista država le človeško delo in nikakor ne raj na zemlji ali vsaj odblesk tega raja. Čakal sem, katero katoliško drža-

vo bo navedel, saj je glede pravoslavnih, še malo prej komunističnih, a tudi komunisti so drug drugega ubijali zaradi ortodoksnosti, torej vendar ves čas pravoslavnih, bilo takoj jasno, da za tako primerjavo ne pridejo v obzir. Bo to Portugalska? Saj zdaj ni več diktatura kakor pod Salazarjem. Bo Španija, saj je sam kralj ubranil njeno demokratičnost? Bo Italija, sredi katere leži ozemeljska država rimske cerkve, od Mussolinija podarjeni Vatikan? Bo to Hrvaška, ki je bolj katoliška od same Italije? Naj bi bila to Poljska, pred katero se je moral še iz nje izvoljeni papež tresti, ali je še dovolj katoličan? Ali morda Slovenija, ki je tudi pol stoletja komunizma ni mogla dekatolizirati? Sicer pa so komunisti, tja do nekaterih najvišjih, ponoči ves čas vozili svoje otroke krstit vsak v kako daljno faro, da jih ne bi kdo zalotil. In k dr. Trstenjaku, kakor mi je sam večkrat pravil, ne da bi izdajal imena, so tudi najbolj strogi partijski funkcionarji prihajali po duhovniško odvezo.

Nadškof dr. Rode za svoj primer bolj socialne, bolj demokratične, glede človekovih pravic bolj skrbne, glede varovanja okolja bolj odgovorne države, z bolj vzgojenim prebivalstvom, kjer na cesti nima največje veljave tisti, ki ima motor z največ kubiki, ni našel nobene države, v kateri bi prav njegova vera bila prevladujoča. Bil je pošten in je imenoval državo, katere verskemu nauku sicer nasprotuje in ga ima za heretičnega, a dejstva je priznal, kakor jih njegovi kritiki ne znajo priznati. Imenoval je Dansko. Domovino največjega protestantskega filozofa Kierkegaarda. Seveda tudi domovino zakrnele in duhovno že dolgo mrtve državne protestantske cerkve, s katero je bil veliki filozof v hudem sporu. A vendarle. Ta nepopolna država s prav malo še žive vere po evangeliju, je vendar med tistimi, kamor bi človek šel iskat azila, če bi ga doma izgnali ali če bi doma zavladala nevzdržna diktatura. S tem imenovanjem pa je dr. Rode več povedal o veri kakor o državoslovju.

Slovenska književnost se začena s stavkom, katerega pomen pre-sega vse, kar je bilo na Slovenskem kdaj koli napisano: »Za vse Slovence prosim milosti, miru, usmiljenja in pravega spoznanja Boga po Jezusu Kristusu.« To je vse, v tem je vse. Vsa teologija, vsa filozofija, vsa ekonomija, vsa politologija, vsa etika. To je namreč, kar tudi Dansko razlikuje od Slovenije. Ne, ker bi vsa Danska imela pravo spozna-

nje Boga po Jezusu Kristusu, ampak ker je bilo v preteklosti tam toliko ljudi, ki so to spoznanje imeli in je dežela po njih blagoslovljena do danes.

Ko bi Trubarju ne bilo treba zbežati na Nemško in bi mu bilo dano ustanoviti Kristusovo cerkev na Slovenskem, bi dobili svojo državnost štiristo let pred to sedanjo. In dr. Rode bi namesto Danske lahko imenoval za primer razmeroma dobre države sredi večine zelo slabih kar svojo Slovenijo.